

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

[ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ—ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΑ—ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΗ]

ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΟΝ ΠΡΕΥΜΑ.

Όταν ἀναλογισθῶ, ὅτι ἀνά πᾶν □ χιλιόμετρον τὸ μὲν Βέλγιον περιλαμβάνει 164 κατοίκους, ἡ δὲ Ἑλλάς 29, καὶ ὅτι ἐν γένει ἡ καθ' ἡμᾶς Ἀνατολή μόλις εἶναι πυκνότερον κατοικημένη τῆς κατεψυγμένης Ἀρκτου (Σουηδία 9, Νορβηγία 6 καὶ Ρωσσία 4), ἐννοῶ τὸ εὐρὺ στάδιον, ὅπερ ὑπολείπεται ἐκ νέου εἰς τὴν γῆν ταύτην τῶν κλασικῶν τῆς ἀρχαιότητος ἀποικιῶν.

Ὅσοι ὑποθέτουσιν, ὅτι ἡ ἀραιότης τοῦ πληθυσμοῦ προσεγγίζει τὴν ἀνθρωπότητα εἰς τοὺς μακαρίους τῆς πατριαρχικῆς ζωῆς χρόνους, βεβαίως δὲν ἀπατῶνται· ἀλλ' ἐὰν προτιμῶσι τοιαύτην ἐθνικὴν ἀποκατάστασιν, σημεῖον ὅτι ἀγνοοῦσι τὴν δύναμιν, τὴν ὁποίαν παρέχουσιν εἰς τὸν πολιτισμὸν αἱ πεπυκνωμένοι τῶν λαῶν ομάδες. Ὁ πνευματικὸς καὶ βιομηχανικὸς ὀρίζων εὐρύνεται ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν συναγωνιζομένων ἀτόμων. Ὅσα ταῦτα πολλαπλασιάζονται, τόσα ἡ δύναμις ἐκτείνεται καὶ ἡ νίκη μένει τελευταῖος τῆς ἀδιακόπου ἀνανεώσεως καρπός.

Ἐπὶ ἄλλῃν ἐποψιν ἡ ἀνάμιξις τῶν φυλῶν ἐξασκεῖ ἰδιαιτέραν ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἐπιρροήν. Διότι συμβαίνει καὶ ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ ὅ,τι καὶ ἐν τῇ λοιπῇ ἐν γένει ζωικῇ οἰκονομίᾳ. Αἱ γενεαὶ τούτέστι βελτιοῦνται ἢ ἐξαχρειοῦνται ἀναλόγως τῆς ποιότητος τῶν ἐπιγαμιῶν. Ἀνεξαρτήτως δὲ τῆς κλιματικῆς τῶν τόπων ἐπιρροῆς, εἶναι τοιαύτη, ὡς ἐν παραδείγματι, ἡ ἀντίθεσις μεταξύ Ἀρκτῶας καὶ Μεσημβρι-

νης Ἀμερικής, ὥστε πολλά αἷτια τοῦ κοινωνικοῦ τούτου φαινομένου πρέπει νὰ ἀναζητηθῶσιν εἰς φυλετικὰς διαφορὰς τῶν ἀρχικῶς ἐποικησάντων τὰς χώρας ταύτας λαῶν.

Ἐν γένει ἡ μεταναστευτικὴ τάσις τοῦ νεωτέρου τῆς Εὐρώπης βίου περιβάλλεται ὁσημέραι μείζονα ἀνάπτυξιν. Ἐνῶ οἱ κατὰ τὸ 1844 ἐκ Γερμανίας μετανάσται ὑπελογίσθησαν εἰς 43 χιλ. κατὰ τὸ 1849 ἀνέβησαν εἰς 89 χιλ. καὶ κατὰ τὸ 1854 εἰς 250 χιλ. Ἡ Ἀγγλικὴ ἐπικράτεια ἀπὸ μὲν τοῦ 1814—1846, ἐν διαστήματι 32 ἐτῶν, ἐξέπεμψε 1 672 456 μετανάστας, ἀπὸ δὲ τοῦ 1847—1855, ἐν διαστήματι 9 ἐτῶν, 2 624 609. Ὅσα διευκολύνονται τὰ μέσα τῆς συγκοινωνίας καὶ ἐπιτείνεται ἡ δυσαρμονία μεταξὺ τῶν εἰσοδημάτων τῆς ἐργασίας καὶ τῶν δαπανῶν τῆς ζωῆς, τόσῳ ἡ Εὐρωπαϊκὴ οἰκογένεια ἐκπατρίζει τὰ τέχνα τῆς πρὸς τὰς ἀδеспότους τῆς νέας οἰκουμένης γαίας. Διότι ἔχει καὶ ἡ πυκνότης τοῦ πληθυσμοῦ τὰ ὄρια αὐτῆς· ὅταν τὸ ποτήριον ὑπερπληρωθῇ, τὸ περιεχόμενον ὕδωρ ἐκρέει. Ἀντὶ δὲ νὰ χυθῇ εἰς καταστροφὴν (θάνατος), προτιμώτερον εἰς μετάγχισιν (μετανάστευσις).

Ὑπὸ τὴν ἐποψιν ταύτην, ἀνεξαρτήτως τῶν ἐπιδρομικῶν καὶ τυραννικῶν μεταναστεύσεων, περὶ ὧν νῦν δὲν πρόκειται (1), ἡ τῶν νεωτέρων χρόνων μεταναστευτικὴ πρακτικὴ διαιρεῖται εἰς τρεῖς κατηγορίας, εἰς ἐμπορικὴν, γεωργικὴν

(1) Αἱ πρῶται ἀναφαίνονται ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκείνῃ σειρᾷ τῶν ἀνθρωπίνων μετακινήσεων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἰδιαιτέρως εἶναι ἀξιωματικῶς ἀξιωματικῶν αἱ μεσαιωνικαὶ τῶν βαρβάρων εἰσβολαί. Οἰκονομικαὶ δυσχέρειαι ἀπωτέρων τῆς Ἀσίας χωρῶν ἐδῶκαν τὴν πρώτην ὄθησιν. Ἡ γένη λαὸς ἐπὶ λαόν, τὰ δὲ τελευταῖα κύματα τῆς ἀνθρωπίνης ταύτης τρικυμίας συνέτριψαν τὸν Ῥωμαϊκὸν τῆς Εὐρώπης κόσμον.

Αἱ δὲ τυραννικαὶ μεταναστεύσεις ἀποφασίζονται ἐν τοῖς συμβουλίαις τοῦ δεσποτισμοῦ. Ποσάκις οἱ μονάρχαι τῆς Ἀσίας δὲν μετένεγκον ἀπὸ ἐπαρχίας εἰς ἐπαρχίαν τὰ πλῆθη τῶν ἀνθρώπων ὡς τὰ ποίμνια! Καὶ ἡ μετοικεσία δὲ τῶν Ἰουδαίων εἰς Βαβυλῶνα τοιαύτην ἔχει σημασίαν, καθὼς καὶ ἡ μετοικεσία τῶν Ἑρετριέων εἰς Περσίαν.

καὶ ἐπαμφοτερίζουσιν. Εἰς τὴν τελευταίαν κατηγορίαν ἀνήκουσιν αἱ ἀποικίαι ἐκεῖναι, αἵτινες ὀργανίζονται ἐν χώραις, τὰς ὁποίας ἡ φύσις ἐπροίκισεν ἰδιαιτέρως διὰ προϊόντων, οὕτως εἰπεῖν, προνομιακῶν, γνωστῶν ἐν τῷ ἐμπορίῳ ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀποικία κ.ά. Ἐν ταῖς ἀποικίαις ταύταις τὸ πᾶν συνίσταται εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς χάριν τῆς περαιτέρω ἐμπορικῆς ἐξαγωγῆς τῶν καρπῶν τῆς. Δύναται λοιπὸν νὰ παραβληθῶσιν αἱ ἀποικίαι αὗται πρὸς τὰς ἐπιχειρήσεις τῆς βιομηχανίας, ἐν αἷς τὸ οὐσιῶδες εἶναι τὸ μείζον κέρδος τοῦ ἐπιχειρηματίου. Ἀπαιτοῦνται κατ' αὐτὰς μεγάλα κεφάλαια, ἐνώπιον τῶν ὁποίων κλίνει γόνυ ἡ ἐλευθέρα ἐργασία, καὶ μέχρι σήμερον δ' ἔτι ἐν πολλοῖς διατηρεῖται τὸ στίγμα τῆς δουλικῆς.

Ἡ ἐμπορικὴ ἀποικία ὑποθέτει, κατὰ κανόνα, χώραν εἴτε κατοικουμένην ὑπὸ μεγάλων πληθυσμῶν, εἴτε κειμένην ἐπὶ μεγάλων ἐμπορικῶν ὁδῶν. Ἐὰν παράγῃ ἄφθονα πρὸς ἐξαγωγὴν προϊόντα, ἐὰν καταναλίσκη μεγάλας ἐξωθεν ποσότητας τοιούτων, ἰδοὺ διὰ τὴν πρόσδον τῆς ἐμπορικῆς ἀποικίας ὄροι τῷ ὄντι σπουδαιότατοι. Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ὑπάγονται πρὸ πάντων πλείστα Ἀγγλικαὶ ἀποικίαι, μεταξὺ τῶν ὁποίων διαπρέπουσιν ἡ Singapore καὶ Hongkong, καθὼς καὶ Ὀλλανδικαὶ καὶ Πορτογαλικά. Ἀλλὰ καὶ ἡ νεωτέρα Ἑλλάς δύναται ὑπὸ τινα ἐποψιν νὰ ἀποδείξῃ τοιαῦτα ἀποικιακὰ διπλώματα, χάρις εἰς τὰς ἀνθούσας ἐμπορικὰς αὐτῆς κοινότητας ἐν Ἀγγλίᾳ, Μασσαλίᾳ, Τεργέστη, Ἀλεξανδρείᾳ, New York, Rio de Janeiro, Καλκούτᾳ καὶ ἀλλαχοῦ. Ὁ κύριος τύπος τῶν Ἑλληνικῶν τούτων ἀποικιῶν συνίσταται εἰς τὴν μεταξὺ τῶν ξένων τόπων ἐμπορίαν, ἥτις εἶναι κατ' ἐξοχὴν διεθνῆς μετὰ τὴν μετάθεσιν μάλιστα τοῦ Ἑλληνικοῦ τῆς ἀρχαιότητος κέντρου εἰς τὴν εὐρυτέραν τοῦ νέου πολιτισμοῦ περιφέρειαν.

Ἡ δὲ γεωργικὴ ἀποικία προϋποθέτει χώραν ἢ ἀκατοικήτους ἢ ὀλίγον κατωκημένας, δυναμένας νὰ ὑποβληθῶσιν εἰς ἀποτελεσματικωτέραν φυσικὴν παραγωγὴν. Ἡ εὐφορία λοιπὸν τῆς γῆς καὶ ἡ ὑγιεινὴ αὐτῆς ἀποκατάστασις

ἀνήκει ἐν τοῖς κυριωτάτοις ὄροις. Οἱ πρῶτοι ἀποικοὶ διατρέχουσι πλείονας κινδύνους τῶν δευτέρων. Ἀναπόφευκτον νὰ ὑποστῇ ἡ παρθενικὴ γῆ τὴν πρώτην αὐτῆς ὑποταγὴν, καὶ νὰ προσενεχθῶσιν εἰς τὸν μεταξὺ τῆς φύσεως καὶ τοῦ ἀνθρώπου ἀγῶνα πολλὰ κατὰ πρῶτον θύματα. Ἀπαιτοῦνται δρόμοι, ἐκχερσώσεις, τακτοποιήσεις τῆς διανομῆς τῆς γῆς, κανονικὴ προμήθεια τῶν πρὸς συντήρησιν ἀναγκαίων, υπερπήδησις ἐν γένει μεγάλων προσκομμάτων, τὰ ὅποια ἡ ματαιοῦσι τὴν ἀποικιακὴν ἀπόπειραν ἐν διαστήματι ὀλίγων ἐτῶν, ἢ ἀναβάλλουσι τὴν ὀριστικὴν παγίωσιν ἐπὶ πολλὰς εἰκοσιπενταετηρίδας.

Ἐν τούτοις δὲν ὑπάρχει εἶδος ἀποικίας ριπτούσης τὰς ρίζας αὐτῆς ἐντὸς τοῦ ἐδάφους βαθύτερον τῆς γεωργικῆς. Ἐπειδὴ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὰ ἀποτελοῦντα τὴν γεωργικὴν μετανάστευσιν ἄτομα διατελοῦσιν εἰς λόγους σχετικῆς πρὸς ἀλλήλα ἰσότητος, ἡ μεγάλη αὕτη ἀρχὴ ἐπενεργεῖ ἐπὶ τῆς καρδίας τοῦ νέου ὀργανισμοῦ, δίδει εἰς αὐτὸν δημοκρατικὸν χαρακτήρα καὶ ἀνοίγει τὰς εὐρείας πύλας τοῦ συναγωνισμοῦ. Ἡ πρώτη βάσις τῆς ἀκμῆς τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν ὀφείλεται εἰς τοιοῦτου πρὸ πάντων εἶδους μεταναστεύσεις, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἰδιαίτερας σημασίας εἶναι ἡ προπαρασκευαζομένη νῦν ἐν Ἀγγλίᾳ μεγάλη τοῦ γεωργικοῦ πλήθους μετακίνησις. Διότι, οὐδὲν ὀλιγώτερον, πρόκειται νὰ ἐγκαταλείψωσι τὴν πατρίδα αὐτῶν πλέον τῶν 200 χιλ. ἀνθρώπων, ἐξ ὧν τὸ ἥμισυ σχεδὸν εἶναι ἄνδρες δόκιμοι καὶ περὶ τὴν τελειοποιημένην καλλιέργειαν τῆς γῆς πεπειραμένοι. Φεύγοντες τόπον, ἐν ᾧ αἱ χεῖρες τῶν ἐργάζονται γῆν ἀλλοτρίαν, ἥτις οὐδὲ τὰ πρὸς συντήρησιν αὐτῶν χορηγεῖ ἀναγκαῖα ἡμερομίσθια, ἐλπίζουσι νὰ εὕρωσιν ἐν Ἀμερικῇ καὶ τὴν αὔξησιν τῶν τοιούτων εἰσοδημάτων αὐτῶν καὶ τὴν περαιτέρω μετοχὴν τῶν ἐπὶ τῆς ἰδιοκτησίας τῆς γῆς, τὴν ὁποίαν ἡ Θεία Πρόνοια ἐκληροδότησεν εἰς σύμπαν τὸ ἀνθρώπινον γένος.

Κυρίως ἡ πρώτη ὑπόθεσις ἐδόθη ἐκ τοῦ νοτιοδυτικοῦ τῆς Ἀγγλίας, ἐν τῷ ἀποικίᾳ τῶν γεωργικῶν ἡμερομίσθιον περι-

στρέφεται περὶ τὰ 15 σελίνια καθ' ἑβδομάδα, ἐξετάθη δὲ βαθμηδὸν καὶ εἰς τὸ λοιπὸν τῆς χώρας, τῆς ὁποίας τὸ βόρειον τμήμα μόλις ἐπιγινώσκει μέχρις 20 σελινίων ἑβδομαδιαῖον ἡμερομίσθιον. Μετὰ διαφόρους μεμονωμένας διαμαρτυρήσεις τῶν ἐργατῶν τῆς γῆς, τὰ πράγματα ἐφθασαν εἰς τὸ ἐξῆς σημεῖον· ὅτι οἱ μὲν ἐργάται ἀπετέλεσαν ἀπὸ τοῦ Φεβρουαρίου 1872 μέγαν συνεταιρισμὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα «Ἐθνικὴ τῶν Γεωργῶν Ἐνωσις,» οἱ δὲ διαχειριζόμενοι τὴν ἐξοχικὴν τῆς Ἀγγλίας γῆν μισθῶται, τῶν κυρίων αὐτῆς ἀντιπρόσωποι, συνεταιρισθέντες ἐπίσης, ἠτοιμάθησαν διὰ τὴν οἰκονομικὴν πάλην, ἥτις, τό γε νῦν ἔχον, περιορίζεται εἰς μόνον τὸν προσδιορισμὸν τοῦ ἡμερομισθίου. Ἐνῶ δὲ ὁ ἐργατικὸς συνεταιρισμὸς προκηρύττει κατὰ τόπους ἀπεργίαν, ὁ συνεταιρισμὸς τῶν γαιούχων ἀποπέμπει ἐκ τῶν κτημάτων αὐτῶν συλλήθδην ὅλους ἐκείνους τοὺς ἐργάτας, οἵτινες ἀποτελοῦσι μέρος τῆς «Ἐθνικῆς τῶν Γεωργῶν Ἐνώσεως.»

Εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦτον ἡ δικαστικὴ ἐξουσία δὲν ἔμεινεν ἀδιάφορος. Ἀγρολήπτου τινος μισθώσαντος ἐξ ἀλλῆς κοινότητος ἐργάτας, καθόσον οἱ τοῦ τόπου τοῦ διετέλου εἰς ἀπεργίαν, αἱ γυναῖκες καὶ τὰ παιδία τῶν ἀπεργῶν ὑπεδέχθησαν τοὺς ἐξωθεν ἐλθόντας δι' ὕβρεων καὶ ἀπειλῶν, ἔνεκεν τῶν ὁποίων οἱ δικασταὶ τοῦ Chipping Norton κατεδίκασαν τὰς γυναῖκας εἰς 15 ἡμερῶν φυλάκισιν μετ' ἀναγκαστικῆς ἐργασίας. Ἡ ἀπόφασις αὕτη ἐκίνησεν τὴν ζωηρὰν προσοχὴν τοῦ Ἀγγλικοῦ κοινοῦ, τὸ ὁποῖον τὴν κατέκρινεν ὡς αὐστηρὰν ἅμα καὶ ἀδικον. «Ἐάν, λέγει ὁ Χρόνος, οἱ δικασταὶ οὔτοι ἐσκόπουν νὰ παραστήσωσιν ὑπὸ τὰ μελανώτερα χρώματα τὸ γεωργικὸν τῆς Ἀγγλίας σύστημα καὶ νὰ ἀποδείξωσιν, ὅτι τοῦτο καταστρέφει τοὺς κοινωνικοὺς δεσμούς, τὸ ἐπέτυχον ἐντελῶς. Τῶ ὄντι, ὅταν ἡ κατάστασις τῶν δούλων ἐν Ἰνδία παρίστατο ἀπλῶς ὡς ἡ χειρότερα παντὸς ἀλλοῦ ἀνθρωπίνου ὄντος, τὸ ἐπιχείρημα τοῦτο ἔμεινεν ἀσήμαντον. Ὅταν ὁμως ἀπεδείχθη, ὅτι τὸν δούλον τοῦτον μετεχειρίζοντο μετὰ τῆς μεγαλειτέρας περιφρονή-

σεως, εξευτελίζοντες τὴν ἀξίαν τοῦ ἀνθρώπου καὶ πρὸ πάντων τὴν τῆς γυναικὸς, τότε ἡ δουλεία κατεδικάσθη ἐκ τῶν καρπῶν τῆς καί, δυνατὸν εἶπεῖν, ὅτι αὐτοὶ οἱ κύριοι τῶν δούλων ἀπήγγειλαν τὴν καταδικαστικὴν ἀπόφασιν.»

Ἡ ἐκβάσις τοῦ ἀνά χειρας ἀγῶνος μεταξύ κυρίων καὶ ἐργατῶν τῆς Ἀγγλικῆς γῆς ἐξαρτᾶται ἐκ διαφορῶν περιστάσεων, μεταξύ τῶν ὁποίων ἡ σημαντικωτέρα ἀνήκει εἰς τὴν ἀποστολὴν τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς «Ἐθνικῆς τῶν Γεωργῶν Ἐνώσεως» K. Arch εἰς Ἀμερικὴν, ὅπως μελετήσῃ ἐπιτοπίως τοὺς προκαταρκτικοὺς ὄρους τῆς ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ μεταναστεύσεως τοῦ παραπονουμένου γεωργικοῦ πληθυσμοῦ. Ἐν γένει τὸ Καναδᾶ περιέχει πλέον τοῦ 1 $\frac{1}{2}$ ἑκατομμυρίου \square μιλίων καλλιεργησίμου γῆς καὶ $\frac{1}{4}$ περίπου ἑκατομμύρια κατοίκων. Τὸ γεωργικὸν κατὰ μῆνα τῆς χώρας ταύτης ἡμερομίσθιον ἀναβαίνει ἀπὸ 41 μέχρις 82 σελινίων διὰ τὸν ἀνδρα καὶ ἀπὸ 16 μέχρι 41 διὰ τὴν γυναῖκα, περιπλέον ἡ κατοικία καὶ ἡ τροφή. Ἐν δὲ ταῖς Ἠνωμέναις Πολιτείαις (ιδίως ἐν τῇ Νέᾳ Ἀγγλίᾳ καὶ ἐν Massachusetts) συνήθεις μὲν γεωργοὶ λαμβάνουσιν ὡς ἡμερομίσθιον μέχρι 40 λίρ. στερλ. κατ' ἔτος, ἀνωτέρας δὲ ἰκανότητος μέχρι 50, αἱ δὲ γυναῖκες μέχρις 24, περιπλέον ἡ κατοικία καὶ ἡ τροφή. Κατὰ τὸν K. Arch γεωργοὶ ἱκανοὶ καὶ οἰκονόμοι δύνανται ἐν τρισὶν ἔτεσιν νὰ ἀποταμιεύσωσιν 100 λίρ. στερλ. διὰ τῶν ὁποίων εὐκόλος εἶναι ἡ μεταβολὴ των εἰς ἰδιοκτῆτας δι' ἀγορᾶς ἀναλόγου ἐκτάσεως γαιῶν μεταξύ τῶν διαθέσιμων. Γνωστὸν ὅτι ἡ δημοκρατία πωλεῖ αὐτὰς κατὰ γεωμετρικὴν μονάδα (township), ἣτις, ἀποτελουμένη ἐκ 36 \square μιλίων, ὑποδιαιρεῖται εἰς 36 τμήματα, ἕκαστον δ' αὐτῶν εἰς τέταρτα, ὄγδοα καὶ δέκατα ἕκτα, ($\frac{1}{4}$ = 160 στρέμματα).

Ἐὰν τοιαύτη εἶναι ἡ γενικὴ τῆς ἐν Ἀμερικῇ ἀποκαταστάσεως ἐποψίς, ἡ μεταβίβασις ὁμῶς τῶν μεταναστῶν παρέχει ἰδιαιτέρας δυσχερείας. Ἐπὶ τοῦ προκειμένου θέματος ἡ εἰς Καναδᾶ μεταβίβασις τῶν δυσηρεστημένων γεωργῶν τῆς Ἀγγλίας, ἐὰν ὑποθέσωμεν, ὅτι τίθεται εἰς τὴν διάθεσίν τῆς σύμπασα ἡ μεταξύ τῶν δύο χωρῶν ἐνεστῶσα ναυ-

τικὴ συγκοινωνία, μόλις δύναται κατὰ τὸν Curley εἰς 4 $\frac{1}{2}$ ἔτη νὰ διεκπεραιωθῇ, ὑπολογιζομένων τῶν μεταναστῶν εἰς 187 000, διὰ δαπάνης 1 300 000 λίρ. στερλ. Ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν καὶ τὰ πρῶτα τῆς ἀποκαταστάσεως δαπανήματα (ἀγελάδες, σπόροι, ἐργαλεῖα γεωργικά, τρόφιμα δι' ἓν ἔτος, πρώτη κατοικία), εἶναι βέβαιον ὅτι κατὰ τὴν ἐν ἔτει 1823 ὑπὸ τῆς Ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως ἐνεργηθεῖσαν εἰς Καναδᾶ μετανάστευσιν ἐδαπανήθησαν 22 λίρ. στερλ. διὰ πάντα μετανάστην, ὅπερ ἐπὶ τῶν 187 000 νέων μεταναστῶν παριστᾶ τὴν σημαντικὴν ποσότητα 4 114 000 λίρ. στερλ.

Πρέπει οὕτω νὰ σημειωθῇ, ὅτι ἡ μετανάστευσις τῶν ἀνθρώπων συνεπιφέρει καὶ σχετικὴν πρὸς τὴν οἰκονομικὴν κατάστασιν αὐτῶν μετανάστευσιν κεφαλαίων. Ἐὰν ὅσω καταβαίνομεν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς νεωτέρας μεταναστεύσεως, τόσῳ παρατηρῶμεν, ὅτι διαταράσσεται ἡ μεταξύ ἀνθρώπων καὶ κεφαλαίων ἀναλογία, διότι ἡ ποσότης τῶν πρώτων αὐξάνει πλειότερον τῆς τῶν δευτέρων (σημεῖον ὅτι ἡ μετανάστευσις ἀποτείνεται ὁσημέραι εἰς τὰ πτωχότερα στρώματα τῆς κοινωνίας), ὅπωςδὴποτε ὅμως μέγιστα χρηματικὰ κεφάλαια ἐξάγονται κατ' ἔτος διὰ τῆς ὁδοῦ ταύτης ἐκ τῆς Εὐρώπης. Ἄρκει ἡ παρατήρησις, ὅτι μόνῃ ἡ Γερμανικὴ μετανάστευσις, ἣτις συνήθως δὲν θεωρεῖται ὡς ἡ πλουσιωτέρα, ἐξάγει κατ' ἔτος περί τὰ 100 ἑκατομμύρια δραχμῶν. Ἐὰν λάβωμεν ὡς βάσιν τὴν κατὰ μέσον ὄρον ὀλικὴν τῆς Γερμανικῆς μεταναστεύσεως ἐξαγωγὴν, ὑπολογιζομένην κατ' ἄτομον εἰς 1 350 περίπου δραχμᾶς, οἱ ἀπειλοῦντες τὴν Ἀγγλίαν διὰ τῆς φυγῆς των πρόκειται νὰ ἀποσπᾶσσι μεθ' ἑαυτῶν περί τὰ 270 ἑκατομ. δραχμῶν, ὑποτιθεμένου εἰς 200 χιλ. τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μεταναστῶν. Ὅποιοι δὲ ἐργάται οὗτοι, οἱ κομίζοντες τοιαῦτα ἐφόδια ἐν τῇ νέᾳ πατρίδι, δι' ὅλης τῆς γεωργικῆς ἀναπτύξεως καὶ φιλοπονίας!

Νομίζω ὅτι ἔδωκα ἐν τοῖς ἀνωτέρω γενικῇ τινι ἰδέαν περὶ τῆς σπουδαιότητος τῆς μελετωμένης ἐν Ἀγγλίᾳ γεωρ-

γικῆς μετοικεσίας. Εἶναι ἄρα γε εὐτοπία ἂν, διὰ τινος μεταναστευτικῆς πολιτικῆς, τμήμα τοῦ ἐτοιμαζομένου ρεύματος προσεκαλεῖτο καὶ πρὸς τὴν ἡμετέραν γῆν; "Ὅπως καὶ ἂν ἔχη, διὰ τὴν ἡμετέραν Ἀνατολὴν τὸ θέμα τοῦ πληθυσμοῦ εἶναι λίαν περισπούδαστον. "Ὅτι ὑπάρχει τόπος εἰς ἀποκατάστασιν δεκαπλασίου ἀριθμοῦ κατοίκων, ἀνεπίδεκτον ἀμφισβητήσεως, ὡς ἐπίσης ἐκ διαφόρων ἐθνολογικῶν φαινομένων πρέπει νὰ θεωρηθῆ ὡς ἀναπόφευκτος καὶ τις περαιτέρω διαμόρφωσις τῆς συμμίξεως τῶν ἀνθρωπίνων ἐν τῇ εὐρείᾳ ταύτῃ χώρᾳ πληθυσμῶν. "Ἴνα ὁμιλήσω δὲ περὶ μόνῃς τῆς Ἑλλάδος, καθ' ἅπασαν τὴν γραμμὴν αὐτῆς ἀπὸ τοῦ Ἀμβρακικοῦ μέχρι τοῦ Κυπαρισσιακοῦ κόλπου, ἐν τε τῇ Πελοποννήσῳ καὶ ἐν τῇ Στερεᾷ, δύναται νὰ συντηρηθῆ διὰ τῆς νεωτέρας γεωπονίας πλεόν τοῦ ἐνὸς ἑκατομμυρίου κατοίκων, εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν ὁ νῦν πληθυσμὸς τῶν μερῶν τούτων μόλις ἀναβαίνει εἰς 150 χιλ.

Ἐὰν ἄφ' ἐνὸς τοιαύτῃ μεταναστευτικῇ πολιτικῇ στερηθῆται ἀκριβῶν πληροφοριῶν περὶ τῆς διαθέσιμου κατὰ τὴν γραμμὴν ταύτην Ἑλληνικῆς γῆς, ἐὰν ἡ ἀτυχῶς κακὴ ὑπόληψις, τὴν ὁποίαν ἐξ ἱστορικῆς δυσαρμονίας χαίρουσιν ἔτι αἱ ἀχταὶ ἡμῶν ἐπὶ ξενηλασίᾳ, δὲν πρέπει καθόλου νὰ λησμονηθῆ· ἄφ' ἐτέρου εἶναι βέβαιον, ὅτι πάντα ταῦτα ἠδύναντο νὰ μελετηθῶσι καὶ προϊόντος τοῦ χρόνου νὰ ἐξομαλυνθῶσι. Δι' ἐμὲ τὸ αἶμα καὶ τὸ χρυσίον τῶν Φιλελλήνων τοῦ 1821 εἶναι σύμπτωμα, τὸ ὁποῖον διεκόπη ἀλλὰ δὲν ἐξηγτλήθη. Καθ' ἑκάστην δὲν ἐξάγει τις τὸ ξίφος του, οὐδὲ ἐπιχειρεῖ σταυροφορίας ἱπποτικάς. Ἡ ἐποχὴ ἡμῶν εἶναι βιομηχανικὴ καὶ ἐμπορικὴ. Ἄν ἐγκυμονῆ ἐπαναστατικὰς περιπλοκάς, τοῦτο εἶναι ζήτημα τοῦ μέλλοντος. Τί νομίζει λοιπὸν ἡ πολιτικὴ ἡμῶν ἐμπειρία; Εἶναι ἀδύνατον νὰ συμπράξῃ μετὰ τῶν νεωτέρων τάσεων τῶν ἀπογόνων τοῦ Φιλελληνισμοῦ τοῦ 1821; "Ὅταν οὗτοι εἶναι γεωργοί, ἔμποροι καὶ βιομήχανοι, μήπως ἡ πολιτικὴ τῆς Ἀνατολῆς δύναται νὰ τοὺς μεταβάλῃ εἰς λογχοφόρους;

Ἵπολαμβάνω ὅτι δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἐν σημείον ἐνώσεως

μεταξὺ τῶν τέκνων τῶν συμπολεμιστῶν τοῦ 1821, καὶ ὅτι τὸ σημεῖον τοῦτο δύναται νὰ εὑρεθῆ ἐν τῷ μεταναστευτικῷ ρεύματι, τὸ ὁποῖον διὰ τῶν λιμένων τῆς Ἀγγλίας ἐκπέμπεται ἐκάστοτε πρὸς τὴν μεμακρυσμένην γῆν. Ἐὰν κατὰ μέσον ὄρον τὸ γεωργικὸν τῆς Ἑλλάδος ἡμερομίσθιον δὲν εἶναι ἀνώτερον τοῦ Ἀγγλικοῦ (3 περίπου δραχ. καθ' ἑκάστην), εἶναι ἐν τούτοις βέβαιον, ὅτι ἡ ἀγροτικὴ ἐν Ἑλλάδι ζωὴ εἶναι κατὰ πολὺ εὐονωτέρα τῆς ἐν Ἀγγλίᾳ. "Ὡστε τοιοῦτοτρόπως τὸ Ἑλληνικὸν ἡμερομίσθιον εἶναι πάντως σημαντικώτερον τοῦ Ἀγγλικοῦ. Ἡ εὐκολία τοῦ νὰ καταστῶσιν ἰδιοκτῆται οἱ Ἀγγλοὶ γεωργοὶ ἐντὸς αὐτῆς τῆς Εὐρώπης κατὰ τὸ μέρος ἐκεῖνο, καθ' ὃ συναντῶνται ἐπὶ τῆς Ἀνατολῆς αἱ μεγάλαι τοῦ ἐμπορίου γραμμαῖ, δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῆ ὡς ἀναξία μεγάλης προσοχῆς. Ἐπίσης ἡ σχετικῶς εὐκολία καὶ εὐθηνία τῆς μεταβιβάσεως κέκτηται ἀπέναντι τῆς Ἀμερικῆς πολλὰ ὑπὲρ τῆς Ἀνατολῆς τὰ πλεονεκτήματα. Μήπως τὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα, τὰ ὁποῖα μεταφέρουσιν εἰς τὴν Δύσιν σίτους δὲν δύναται νὰ ἐπιστρέψωσι κομίζοντα ἀνθρώπους; Μήπως τὰ πολυτιμώτερα προϊόντα δὲν εἶναι οἱ ἄνθρωποι; Τῇ ἀληθείᾳ δὲν γνωρίζω δραστηριώτερον μοχλὸν εἰς ἀναμόρφωσιν τῶν κοινωνιῶν ἐκτὸς τῆς ἐν μέσῳ αὐτῶν μεταφύτεύσεως εὐρώστων ξένων γενεῶν.

Αἱ Φιλελληνικαὶ λοιπὸν τοῦ 1821 ἐπιτροπαὶ πρέπει ἐκ νέου νὰ διοργανισθῶσι καὶ, ἀποβλέπουσαι εἰς τὸν νέον τῆς ἐποχῆς ἐνθουσιασμόν, πρέπει δι' αὐτοῦ νὰ καλέσωσι τοὺς φεύγοντας τὴν προνομιοῦχον τῆς Δύσεως γῆν ἐν τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ, ἄφ' ἧς ἔτι ἀχνίζει τὸ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἰσότητος χυθὲν αἶμα τῶν πατέρων αὐτῶν.

ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ.

(ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΗΣ.)

Ἡ σύστασις τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας ἐν Ἑλλάδι ὑπῆρξεν ἐκ τῶν πρώτων μελημάτων τοῦ νεωτέρου ἐθνικοῦ ἡμῶν βίου. Ἦδη ἀπὸ τοῦ 1822 ἐψηφίσθησαν θεμελιώδεις τινες βάσεις, τὰς ὁποίας ἀνέπτυξαν ἰδιαίτερος οἱ συνταγματικοὶ νόμοι τῆς Ἐπιδαύρου, τοῦ Ἀστρους καὶ τῆς Τροιζῆνος. Ὡς παρατηρεῖ ὅμως τὸ ἀπὸ 15 Δεκεμβρίου 1828 ψήφισμα τοῦ Κυβερνήτου «ἐξ αἰτίας πολυαριθμῶν καὶ συνεχῶν συμφορῶν» ἀνεβλήθη ὁ πραγματικὸς τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας διοργανισμὸς μέχρι τῆς θετικωτέρας τοῦ τόπου ἀποκαταστάσεως.

Τὸ ψήφισμα τοῦτο ἐσύστησεν ἐν πάσῃ μὲν κοινότητι εἰρηνοδικεῖον, ἐν ἐκάστῳ δὲ ἐπαρχιακῷ τμήματι πρωτόκλητον δικαστήριον, ἐν Σύρῳ δὲ ἐμποροδικεῖον καὶ καθ' ὅλον τὸ κράτος Ἀνέκκλητον Κριτήριον. Ἐν τούτοις καὶ πάλιν ἀνεβλήθη ἡ πραγματικὴ τοῦ δικαστικοῦ τούτου ὀργανισμοῦ ἐφαρμογὴ μέχρι τοῦ 1830, ὅτε τὸ ψήφισμα τῆς 15 Αὐγούστου τὸν συνεπλήρωσεν καὶ τὸν ἔθεσεν εἰς κανονικὴν ἐνέργειαν, ἥτις ἐν τῇ ἐπομένῃ βασιλικῇ περιόδῳ, ὀλίγας κατὰ πρῶτον ὑποστάσα τροποποιήσεις, ἀνετράπη ἐντελῶς διὰ τοῦ νόμου τῆς 21 Ἰανουαρίου 1834, διαρρυθμίσαντος ἐπιστημονικώτερον τὸν ὀργανισμὸν τῆς ἐν Ἑλλάδι δικαστικῆς ἐξουσίας, μεταξὺ τῶν θεμάτων τῆς ὁποίας ἐνδιαφέρει τὴν προκειμένην μελέτην μόνον τὸ ἐμπορικόν, περὶ οὗ θέλω πραγματευθῆ κατὰ τὴν μέχρι τοῦδε ἐπιγενομένην νομοθετικὴν τῆς ὕλης ταύτης ἀνάπτυξιν καὶ δὴ, κατὰ τὸ δυνατὸν, ἐπὶ τῶν ὀρίων, τὰ ὁποία διέγραψεν ὁ Κ. Υγερνέσ ἐπὶ

τῇ βάσει τοῦ προγράμματος, ὅπερ συνέταξε τὸ ἐν Haγe τελευταῖον Διεθνὲς τῆς Καταστατικῆς Συνέδριον ἐπὶ τῇ προτάσει τοῦ Πρώστου ἀπεσταλμένου Κ. Engel.

Ἡ ἐμπορικὴ δικαιοσύνη τῆς Ἑλλάδος διανέμεται ἐκ τεσσάρων πηγῶν 1) τῶν Ἐμποροδικείων 2) τῶν Πρωτοδικείων 3) τῶν Εἰρηνοδικείων καὶ 4) τῶν ἐν τῇ Ὀθωμανικῇ ἐπικρατείᾳ Ἑλληνικῶν Προξενείων. Ἐὰν ἀφήσωμεν κατὰ μέρος τὰ εἰρηνοδικεῖα, τῶν ὁποίων ἢ ἐπὶ τῆς ἐμπορίας παρέμβασις συνδέεται πρὸς τὴν σμικρότητα τῶν δικαστικῶν ἀμφισβητήσεων (ἀπαιτήσεις μέχρι 300 δραχμῶν), καθὼς καὶ τὰ προξενεῖα, τῶν ὁποίων ἡ λειτουργία συνδέεται πρὸς τὸ διὰ τῶν συνθηκῶν ἀναγνωρισθὲν δικαίωμα τῆς ἐν Τουρκίᾳ ἑτεροδικίας τῶν ἀλλοδαπῶν (N. 29 Ὀκτωβ. 1856 κεφ. 6') καὶ ἐπομένως εἶναι προῖόν διεθνῶν σχέσεων καὶ ἀναγκῶν, ἢ ἐν Ἑλλάδι κυρία ἐμπορικὴ δικαιοδοσία συγκροτεῖται ἐκ τῶν ἐμποροδικείων καὶ τῶν πρωτοδικείων. Κατὰ τὸ ἄρθ. 2 τοῦ ἀπὸ 21 Ἰανουαρίου 1834 νόμου ἀπόκειται εἰς τὴν Κυβέρνησιν, ἵνα συστήσῃ «εἰς πᾶσαν σημαντικὴν ἐμπορικὴν πόλιν» εἰδικὸν ἐμποροδικεῖον. Μέχρι τοῦδε ἐ συστήθησαν καὶ λειτουργοῦσι τρία τοιαῦτα ἐν Σύρῳ, Πάτραις καὶ Ναυπλίῳ, ἔχοντα τὴν αὐτὴν περιφέρειαν δικαιοδοσίας, ἣν καὶ τὰ ἐν ταῖς αὐταῖς πόλεσι πρωτοδικεῖα. Δύναται ἐν τούτοις ἡ Κυβέρνησις νὰ περιστείλῃ ἢ ἐπεκτείνῃ τὴν περιφέρειαν ταύτην κατὰ τὰς ἐπιτοπίους ἀνάγκας, ὅπερ ὅμως εἰσέτι δὲν ἔπραξε (ἄρθ. 4 τοῦ αὐτ. νομ.). Ὅσον ἀφορᾷ τὴν λοιπὴν ἐπικράτειαν ἢ ἐμπορικὴ δικαιοσύνη ἐνεργεῖ διὰ τῶν ἐπιτοπίων πρωτοδικείων, τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς, ἀφαιρουμένων τῶν 3 προμνησθέντων, ἀναβαίνει εἰς 14. Ἐν Γαλίᾳ ὑπάρχουσι 217 ἐμποροδικεῖα καὶ 182 πρωτοδικεῖα δι-κάζοντα ἐμπορικῶς, τὸ ὅλον 399. Καὶ ἐπειδὴ αἱ δικαστικαὶ τῶν πρωτοδικείων περιφέρειαι ὑπολογίζονται τὸ ὅλον εἰς 370, σημεῖον ὅτι ἐν τισι περιφερείαις ἢ ἀνάγκη τῆς ἐμπορικῆς ἀναπτύξεως ἐπροκάλεσε τὸν διορισμὸν πλειόνων ἐμποροδικείων.

Ἐν Ἑλλάδι ἕκαστον ἐμποροδικεῖον σύγκειται ἐξ ἑνὸς προέδρου, τεσσάρων δικαστῶν καὶ δύο παρέδρων. Πρόεδρος μὲν εἶναι πάντοτε ὁ τοῦ ἐπιτοπίου πρωτοδικείου, διότι κατὰ τὸν νόμον τῆς 24 Μαρτίου 1843 τὰ ἐμποροδικεῖα μετεσχηματίσθησαν εἰς τμήματα τῶν παρ' οἷς ἐδρεύουσι πρωτοδικείων, ἔχουσι δ' οὕτω κοινὸν τὸ βοηθητικὸν προσωπικὸν, τὸ ὑλικὸν καὶ τὸ δικαστικὸν κατάστημα. Οἱ δικασταὶ δὲ καὶ οἱ πάρεδροι λαμβάνονται ἐκ τῶν κατοικούντων ἐν τῇ καθέδρᾳ τοῦ δικαστηρίου ἐμπόρων, διοριζόμενοι κατὰ πᾶν ἔτος διὰ Β. διατάγματος ἐκ τριῶν δι' ἐκάστην θέσιν ὑποψηφίων, προτεινομένων ὑπὸ συνελύσεως, τὴν ὁποίαν οἱ ἐν τῇ περιφερείᾳ τῶν ἐμποροδικείων κατοικοῦντες ἔμποροι συγκροτοῦσι μέχρι τῆς 1 Νοεμβρίου ἐκάστου ἔτους τὸ βραδύτερον, προσκαλούμενοι ὑπὸ τοῦ προέδρου τοῦ ἀρμοδίου πρωτοδικείου ἐπὶ τῇ βάσει καταλόγου ὑπὸ διαφόρους τοῦ νόμου ἐγγυήσεις συντασσομένου καὶ δημοσιευομένου. Ὡς προσόντα τῶν ὑποψηφίων λογίζονται ὑπὸ τοῦ νόμου διακεκριμένη τιμιότης, πνεῦμα εὐταξίας καὶ καλὴ τῶν κατ' οἶκον διευθέτησις (ἄρθ. 19).

Ὁ ἡμέτερος νόμος δὲν προνοεῖ περὶ τοῦ ἐν ταῖς προμνησθείσαις συνελύσεσιν ἀναγκαίου εἰς κανονικὴν αὐτῶν ἀπαρτίαν ἀριθμοῦ, καθὼς οὐδὲ ἐν γένει περὶ τοῦ ἀριθμοῦ, τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ περιλαμβάνουσιν οἱ κατάλογοι. Ἐν Γαλλίᾳ ὅσαι ἐμπορικαὶ πόλεις ἔχουσι πληθυσμὸν ἐλάσσονα τῶν 15 χιλ. ψυχῶν παρέχουσιν 25 ἐμποροεκλογεῖς, ἀνὰ πᾶσαν δὲ περαιτέρω χιλιάδα κατοίκων προστίθεται εἰς τοιοῦτος.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν Ἑλλάδι ἐμποροδικῶν ἀναβαίνει εἰς 12 καὶ τῶν παρέδρων εἰς 6, τὸ ὅλον 18. Ὅποια διαφορὰ πρὸς τὴν ἐν Γαλλίᾳ τοῦ θεσμοῦ τούτου ἐφαρμογὴν, ἐν ἣ ὑπολογίζονται 217 πρόεδροι, 848 ἐμποροδίκαι καὶ 675 πάρεδροι τὸ ὅλον 1740! Τὸ σημαντικώτερον ὑπὸ τὴν ἀριθμητικὴν ἐποψίν ἐμποροδικεῖον τῆς Γαλλίας εἶναι τὸ ἐν Παρισίοις, ἀποτελούμενον ἐξ 1 προέδρου, 14 ἐμποροδικῶν καὶ 16 παρέδρων. Ἐν γένει ἐν Γαλλίᾳ ὁ ἀριθμὸς τῶν κατὰ

τόπους ἐμποροδικῶν δὲν δύναται νὰ εἶναι οὔτε ἐλάσσων τῶν 2 οὔτε ἀνώτερος τῶν 14. ὅσον δ' ἀφορᾷ τοὺς παρέδρους ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν ἀναγκῶν τῆς ὑπηρεσίας.

Αἱ ἀποφάσεις τῶν ἐμποροδικείων ἐκδίδονται ὑπὸ τριῶν δικαστῶν, ἤτοι τοῦ προέδρου (ἢ τοῦ ἀναπληρωτοῦ του λαμβανομένου ἐκ τῶν πρωτοδικῶν κατὰ τάξιν ἀρχαιότητος) καὶ δύο ἐμποροδικῶν, τὸν ἕνα τῶν ὁποίων δύναται νὰ ἀναπληρώσῃ πάρεδρος ἢ δικηγόρος. Εἰσαγγελεύς εἰς τὴν ἐμπορικὴν ἐπὶ ἀκροατηρίου διαδικασίαν δὲν παρίσταται, ἐπομένως ἀποχωρεῖ οὗτος καὶ ἐκ τῶν πρωτοδικείων, ὅπου ταῦτα δικάζουσιν ὡς ἐμποροδικεῖα. Ἡ ὑπηρεσία τῶν ἐμποροδικῶν καὶ τῶν παρέδρων εἶναι ἀμισθος. Οὐδεὶς εἶναι ὑπόχρεως νὰ δεχθῇ τὰς θέσεις ταύτας (ἄρθ. 22). ἂν ὅμως δεχθῇ ἢ ἐντὸς 14 ἡμερῶν ἀπὸ τῆς κοινοποιήσεως τοῦ διορισμοῦ του δὲν παραιτηθῇ ἐγγράφως, ὀφείλει νὰ ἐμφανισθῇ εἰς τὸ δικαστήριον ἐπὶ ἀπειλῇ δύο ἀλλεπαλλήλων προστίμων (20—200 καὶ 100—500 δρ.) καὶ στέρησεως τῆς ἐκωνότητος τοῦ ἐμποροδίκου, ἐκτὸς ἂν ὑπάρχωσι νόμιμα δικαιολογήματα νόσου ἢ ἀναποφεύκτου ἐνασχολήσεως, εἴτε ἀπλῶς ἐν ἄλλῳ τόπῳ, εἴτε ἐν τῇ καθέδρᾳ μὲν τοῦ δικαστηρίου ἀλλ' ἀπορροφώσεως ὁλόκληρον τοῦ ἐμπόρου τὸν χρόνον (ἄρθ. 25).

Τὰ ἐμποροδικεῖα δικάζουσι α') πᾶσαν διαφορὰν ἀφορῶσαν τὰς μεταξὺ ἐμπόρων καὶ τραπεζιτῶν ὑποχρεώσεις καὶ συναλλαγὰς, β') πᾶσαν μεταξὺ ὁποίωνδήποτε διαφορὰν ἀφορῶσαν πράξεις ἐμπορικὰς, γ') τὰ ἀφορῶντα τὴν πτώχευσιν καὶ δ') τὰς συναλλαγματικὰς, θεωρουμένας ἔτι ὡς ἀπλᾶ ὑποσχετικά, καὶ τὰ γραμμάτια, τὰ μὴ φέροντα ὑπογραφὴν ἐμπόρου οὐδ' ἀφορῶντα πρᾶξιν ἐμπορικὴν, ἐκτὸς ἐὰν ὁ ἐναγόμενος ζητήσῃ τὴν εἰς τὸ πολιτικὸν δικαστήριον παραπομπὴν τῆς ὑποθέσεως (ἄρθρ. 1, 5, 6 Νομ. 2 Μαΐου 1835).

Αἱ ἀποφάσεις τῶν ἐμποροδικείων προσβάλλονται δι' ἐφέσεως ἐνώπιον τῶν εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν ὁποίων ὑπάγονται ταῦτα ἐφετείων. Εἶναι δὲ ἀνέκκλητοι εἰς τὰς ἐξῆς μόνον περιπτώσεις. 1) ὅσάκις οἱ διάδικοι ἐδήλωσαν, ὅτι

ἐπιθυμοῦσι νὰ κριθῶσι τελειωτικῶς καὶ ἀνεκκλήτως, 2) ὁσάκις πρόκειται περὶ ἀπαιτήσεως, ἐν ἣ τὸ κεφάλαιον δὲν ὑπερβαίνει τὰς 800 ὀρ. (ἐν Γαλλίᾳ τὰ 4 500 φρ.). Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἀδιάφορον εἶναι τὸ μετὰ τὴν ἔγερσιν τῆς ἀγωγῆς ἢ τῆς ἀνταγωγῆς ποσὸν τῶν παρακολουθημάτων αὐτῶν (τόκοι, καρποὶ, ἀποζημιώσεις). Ἐὰν ἐν τῇ ἀγωγῇ ἢ ἐν τῇ ἀνταγωγῇ περιελήφθησαν πολλαὶ ἀπαιτήσεις, τὰ ποσὰ αὐτῶν συνυπολογίζονται μόνον καθ' ὅσον πηγάζουσιν ἐκ τῆς αὐτῆς αἰτίας (ἄρθρ. 9 Νομ. 2 Μαΐου 1835 καὶ 11 Βασιλικῶν 7, 3). Ἐὰν ἀπαιτήσις τις ἐκ τούτων ἔχει ἰδιαιτέραν αἰτίαν, ἐνῶ αἱ λοιπαὶ ὑπερβαίνουν τὰς 800 ὀρ. ἡ πρώτη ἀπαιτήσις δικάζεται ἀνεκκλήτως (ἐν Γαλλίᾳ τούναντίον ἄρθρ. 639 Ἐμπ. Νόμ.).

Διὰ τὴν ἐνώπιον τῶν Ἑλληνικῶν δικαστηρίων ὑπεράσπισιν δὲν εἶναι ἀναπόφευκτος ἡ πρόσληψις βοήθου, ἐκτὸς ἂν πρόκειται περὶ κακουργήματος ἢ ἐὰν οἱ ὑπερασπιζόμενοι (διάδικοι, ἀνιόντες ἢ κατιόντες αὐτῶν, ἀδελφοὶ καὶ κηδεσταὶ β' βαθμοῦ, ἢ ὁμόδικοι) αὐτοπροσώπως τὰ δίκαιά των παρεκτρέπονται τῆς δικαστικῆς τάξεως καὶ εὐπρεπείας, ὅτε εἶναι ἀναγκαῖος ὁ διορισμὸς δικηγόρου. Ἐν τῇ πρακτικῇ ἐν τούτοις ἡ δικηγορικὴ συνδρομὴ ἀποτελεῖ πάντοτε τὸν κανόνα. Ὅσον ἀφορᾷ τὰς ἐμπορικὰς ὑποθέσεις, δύναται καὶ μὴ δικηγόρος νὰ ὑπερασπισθῇ ἐπὶ ἀκροατηρίου τὸν διάδικον. Ἐν Γαλλίᾳ ὑπάρχει τάξις ἰδιαιτέρα νομικῶν (agrées) μὴ περιβεβλημένων δημόσιον χαρακτῆρα, κύριον τῶν ὁποίων ἐπάγγελμα εἶναι ἡ ὑπεράσπισις τῶν διαδίκων ἐνώπιον τῶν ἐμπορικῶν δικαστηρίων, διοριζομένων ἐπὶ τούτῳ ἐκάστοτε ὑπὸ τῶν διαφορομένων.

Τὰ ἐμποροδικεῖα τῆς Ἑλλάδος ἐπιλαμβάνονται τῆς ἐνώπιον τῶν ὑποβαλλομένης ὑποθέσεως τὴν ἐπιούσαν τῆς κοινοποιήσεως τῆς ἀγωγῆς, ἐὰν αὕτη εἶναι δικάσιμος. Ἐν περιπτώσει κατεπειγούσης ὁ πρόεδρος διατάσσει καὶ τὴν ἐν τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ συζήτησιν. Ἐπὶ ναυτικῶν δὲ ὑποθέσεων, ὅτε πλοῖόν τι ὀρμάται πρὸς ἀπόπλουν, ἢ ἐπιχειμένου ἄλλου κινδύνου ὡς ἐκ τῆς ἀναβολῆς, δύναται καὶ ὁ διάδικος αὐ-

τὸς νὰ συντάμη τὴν προθεσμίαν (ἄρθ. 724, 726 Πολ. Δικ.).

Αἱ ἐμπορικαὶ διαφοραὶ ὑποβάλλονται ἐνώπιον τοῦ Ἐμποροδικείου ἢ τῆς κατοικίας τοῦ ἐναγομένου, ἢ τοῦ τόπου εἰς ὃν συνεφωνήθη ἵνα γίνη ἢ ἐκτέλεσις τοῦ συναλλάγματος, ἢ τοῦ τόπου ἐν ᾧ ἀπλῶς τοῦτο συνωμολογήθη (ἄρθ. 22 Πολ. Δικ.). Ἐν Γαλλίᾳ προστίθεται εἰς τὴν τελευταίαν περίπτωσιν καὶ ἡ παράδοσις τοῦ ἐμπορεύματος (ἄρθ. 420 Πολ. Δικ.).

Προκειμένου περὶ ἐναγόντων ἀλλοδαπῶν εἰς ὑποθέσεις ἀφορώσας τὸ ἐμπόριον ἢ τὰς συναλλαγματικὰς, δὲν εἶναι οὔτοι ὡς ἐν τῇ πολιτικῇ δικαιοσύνῃ ὑπόχρεοι εἰς ἐγγυοδοσίαν διὰ τὰς ἐνδεχομένας ζημίας καὶ δαπάνας τοῦ ἡμεδαποῦ ἐναγομένου (78, 79 Πολ. Δικ. καὶ 423 Γαλλ.).

Ἡ ἀπόφασις τῶν Ἐμποροδικῶν ἐκτελεῖται, ἂν μὲν πρόκειται περὶ συναλλαγματικῶν καὶ γραμματικῶν εἰς διαταγὴν, ἅμα τῇ κοινοποιήσει αὐτῆς, ἂν δὲ πρόκηται περὶ ἄλλων ὑποθέσεων, τρεῖς ἡμέρας ἀπὸ τῆς κοινοποιήσεώς της (866 Πολ. Δικ.). Ἐν Γαλλίᾳ μετὰ 24 ὥρας ἐν γένει (ἄρθ. 435 Πολ. Δικ.). Ἐν τούτοις αἱ περὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἐμπορικῶν ἀποφάσεων ἐριδες δικάζονται ὑπὸ τῶν πολιτικῶν δικαστηρίων (ἄρθ. 873 Πολ. Δικ. καὶ 432 Γαλλ.).

Ἦν τὴν ἐποψίν τοῦ συνεταιρισμοῦ, τῆς καθόλου ταύτης πολλαπλασιαστικῆς ἐν τῇ οἰκονομίᾳ τῶν ἐθνῶν δυνάμεως, τέσσαρα εἶδη ἐταιριῶν ὁ ἐμπορικὸς νόμος τῆς Ἑλλάδος ἐπιγινώσκει: 1) ὁ μ ὁ ρ ρ υ θ μ ο ν, συνισταμένην ὑπὸ δύο ἢ πλειόνων πρὸς τὸν σκοπὸν κοινῆς συνεμπορίας ὑπὸ ἐπωνυμίαν ἐταιρικὴν, συγχροτουμένην ἐκ μόνων ὀνομάτων τῶν συνεταίρων, ὑποκειμένων ἀπάντων ἀλληλεγγύως εἰς ὅλας τὰς ὑποχρεώσεις τῆς ἐταιρίας· 2) ἔ τ ε ρ ὁ ρ ρ υ θ μ ο ν, ἣτις διαφέρει κατὰ τοῦτο τῆς προηγουμένης, ὅτι δύναται νὰ διαιρέσῃ τὸ κεφάλαιόν της εἰς ὀνομαστικὰς ἢ ἀνωμους μετοχὰς καὶ νὰ προσλάβῃ ὡς συνεταίρους ἀπλοῦς χρηματοδότας, μὴ ἐνεχομένους πέραν τῆς συμπεφωνημένης καταβολῆς των, ἐντὸς ἐὰν ἀνεμίχθησαν εἰς τὴν ἐταιρικὴν διαχείρησιν· 3) ἂ ν ὡ ν υ μ ο ν, ἣτις, ἀποβλέπουσα εἰς ἐπι-

χειρήσεις ιδιαιτέρως εύρειας, επικινδύνους και μεγάλων δεσμεύμας χρηματικῶν κεφαλαίων, ἀποτελεῖται μὲν ὑπὸ προσώπων ἀγνώστων εἰς τὸ κοινόν, ὑποχρεούτων μόνην τὴν μετοχὴν των ὀνομαστικὴν ἢ ἀνώνυμον, καὶ ἀνευθύνων πρὸς τοὺς τρίτους, σχηματίζει δὲ τὴν ἐπωνυμίαν τῆς οὐχὶ ἐκ τοῦ ὀνόματος τῶν συνεταίρων ἀλλ' ἐκ τοῦ σκοποῦ τῆς ἐπιχειρήσεως· 4) μετοχικὴν, ἣτις ἀποβλέπει εἰς μίαν ἢ πλείονας ἐμπορικὰς ἐπιχειρήσεις καὶ καθιστᾷ ὑπεύθυνον ἀπέναντι τῶν τρίτων μόνον τὸν διαχειριζόμενον.—Εἰς κατάρτισιν τῆς ὁμορρυθμοῦ μὲν καὶ ἑτερορρυθμοῦ ἐταιρίας ἀπαιτεῖται ἔγγραφον (ἀρκεῖ καὶ ἰδιωτικόν), τῆς ἀνωτύμου δὲ ἐπίσημον ἔγγραφον καὶ ἔγκρισις διὰ Β. διατάγματος, τῆς δὲ μετοχικῆς ἀρκεῖ καὶ προφορικὴ συμφωνία. Περίληψις τῶν καταστατικῶν ἐγγράφων τῆς ὁμορρυθμοῦ καὶ ἑτερορρυθμοῦ ἐταιρίας, καθὼς καὶ τὸ καταστατικὸν τῆς ἀνωτύμου ἐταιρίας μετὰ τοῦ ἔγκριντος αὐτὴν διατάγματος παραδίδονται ἐντὸς 15 ἡμερῶν (ἐν Γαλλίᾳ ἐντὸς μηνός) ἀπὸ τῆς καταρτίσεως των εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ ἐμποροδικείου τοῦ τόπου ἐνθα ἔχουσι κατὰστημα αἱ ἐταιρίαι, ἀντιγράφονται εἰς βιβλίον καὶ μένουσι τοιχοκολλημμένα ἐπὶ τρεῖς μῆνας. Ἐπίσης καὶ τὰ ἀφορῶντα τὴν πρὸ τῆς προθεσμίας διάλυσιν ἢ μετὰ τὴν προθεσίαν ἐξακολούθησιν καθὼς καὶ πᾶσαν ἐν τῷ μεταξὺ μεταβολὴν (42, 43 46 Ἐμπ. Νομ.).

Ἐν Γαλλίᾳ διὰ μὲν τοῦ νόμου τῆς 24 Ἰουλίου 1867 ἐπιτρέπεται ἡ σύστασις τῶν ἀνωτύμων ἐταιριῶν δι' ἀπλοῦ ἰδιωτικοῦ ἐγγράφου, διὰ δὲ τοῦ νόμου τῆς 23 Μαΐου 1863 εἰσήχθη νέον εἶδος ἐταιρίας ὑπὸ τὸν νομικὸν χαρακτηρισμὸν ἐταιρία περιωρισμένης εὐθύνης. Τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ἐταιρίας ἀνετράπη κατόπιν διὰ τοῦ νόμου τῆς 24 Ἰουλίου 1867, συνίστατο δὲ ἐν τοῖς ἐξῆς. Οἱ συνέταιροι δὲν ἔπρεπε νὰ εἶναι ἐλάσσονες τῶν ἐπτὰ, δὲν ἠθύνοντο πέραν τῆς μετοχῆς των, ἣτις βαθμηδὸν κατεβάλλετο, μετὰ τὴν συμπλήρωσίν τῆς δὲ ἠδύνατο νὰ μετατραπῆ καὶ εἰς ἀνώνυμον. Τὸ μὲν ἐταιρικὸν κεφάλαιον δὲν ἐπετρέπετο νὰ ὑπερβῆ τὰ 20 ἑκατομ. φράγκων, ἢ δὲ διαχείρησις ἐνηργεῖτο

ὑπὸ ἐνός ἢ πλείονων ἐντολοδόχων, ἐκ τῶν συνεταίρων λαμβανομένων.

Εὐρυτέρου οἰκονομικοῦ διαφέροντος ἀναφαίνεται ἡ διὰ τοῦ νόμου τῆς 24 Ἰουλίου 1867 εἰσαχθεῖσα ἐν Γαλλίᾳ νέα ἐταιρία, ὑπὸ τὸ ὄνομα ἐταιρία συνεργατικὴ ἢ ἐπὶ μετὰ βλητῶν κεφαλαίω (société coopérative ἢ à capital variable). Τὸ κεφάλαιον τῆς ἐταιρίας ταύτης καταρτίζεται διὰ ἀλληλοδιαδόχων καταβολῶν, ἐνεργουμένων ὑπὸ βαθμηδὸν εἰσερχομένων ἐν αὐτῇ συνεταίρων, δυναμένων νὰ ἀναλαμβάνωσι τὰς εἰσφοράς των εἴτε ἐξ ὀλοκλήρου εἴτε ἐν μέρει χωρὶς ἐν τούτοις νὰ περιορίζηται ἐντεῦθεν τὸ ἐταιρικὸν κεφάλαιον ὑπὸ τὸ δεκατημόριον αὐτοῦ, τοῦ ὁποίου συμπληρωθέντος, θεωρεῖται ἡ ἐταιρία κατηρτισμένη. Τὸ πρῶτον τῆς ἐταιρίας κεφάλαιον δὲν δύναται νὰ ὑπερβαίη τὰς 200 χιλ. φρ. καθὼς καὶ αἱ ἐντὸς ἐνός καὶ τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐταιρικαὶ κατόπιν εἰσφοραί. Αἱ μετοχαὶ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ εἶναι μικρότερας τῶν 50 φρ. ἀξίας, ἐκδίδονται ὀνομαστικαὶ καὶ καθίστανται ἐμπορεύσιμοι μετὰ τὴν ὀριστικὴν κατάρτισιν τῆς ἐταιρίας. Ὁ ὀργανισμὸς οὗτος ἔχει τινα ἀναλογίαν πρὸς τὸν παρ' ἡμῖν πρὸ ὀλίγων ἐτῶν εἰσαχθέντα συνεταιρισμὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα «Ἐταιρία τοῦ Λαοῦ», τοῦ ὁποίου ὅμως ἡ κανονικὴ ἀνάπτυξις δεῖται τῆς περαιτέρω τοῦ νομοθέτου προνοίας.

Ἐν τοῖς θέμασι, τὰ ὁποῖα ἡ προκειμένη καταστατικὴ ἔρευνα ἔχει ὑπ' ὄψιν, περιλαμβάνονται καὶ τὰ περὶ πτωχεύσεως ἰσχύοντα παρὰ τοῖς διαφόροις ἔθνεσιν. Ἄλλ' ἐνῶ παρ' ἡμῖν ἐν γένει ἰσχύει ὁ πρὸ τοῦ 1835 Γαλλικὸς ἐμπορικὸς νόμος, ἀφ' ἑτέρου ἡ πείρα ἀπέδειξεν τοιαῦτα ἐν αὐτῷ κενά, ὥστε ὅπως ἢ ἐν λόγῳ θεσμοθεσία συνεπληρώθη ἐν Γαλλίᾳ, οὕτω παρεσκευάσθη πρό τινας καὶ ἐν Ἑλλάδι. Ἀναβλητέον ὅθεν μέχρι τῆς νομοθετικῆς ἐπιψηφίσεως τὴν ἀκριβεστέραν ἐπ' αὐτῆς μελέτην.

ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ.

Ἐάν ὑπετίθετο, ὅτι αἴφνης διεκωλύετο ἡ ἐπιστημονικὴ τῶν ἀνδρῶν ἀνάπτυξις καὶ ὅτι αἱ σπουδαὶ αὐτῶν περιωρίζοντο εἰς μόνην τὴν τέχνην τοῦ ἀναγινώσκειν καὶ γράφειν, μετὰ δύο τὸ πολὺ γενεάς θὰ ἐπέστρεφεν ἡ ἀνθρωπότης εἰς τοὺς μεσαιωνικοὺς αὐτῆς χρόνους. Ὅπως ὁ λύχνος σβύνει, ὅταν λείψῃ τὸ ἔλαιον, οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ τῆς ἀνθρωπότητος ἀποκτηνοῦται, ὅταν λείψῃ ἡ ἐπιστήμη. Ὅσω δὲ πλείονες καλλιεργοῦσι τὸν ἐπιστημονικὸν ἀγρὸν, τόσῳ οἱ καρποὶ αὐτοῦ εἶναι κρείττονες καὶ ἀφθονώτεροι, διότι, ἐάν ὁ συναγωνισμὸς βλάβη τοὺς προνομιούχους, ὁ λοιπὸς κόσμος ὠφελεῖται ἐξ αὐτοῦ.

Ἡ ἀλήθεια αὕτη εἶναι στοιχειωδεδεστέρα, ὅλοι οἱ προπορευόμενοι εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ πολιτισμοῦ τὴν ἀσπάζονται καὶ ὅμως ὑπάρχει μία συνέπεια αὐτῆς, ἡ μεγίστη, διότι ἀφορᾷ ἀκριβῶς τὸ ἥμισυ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, τὸ γυναικεῖον, καθ' ἣν, ἐκτὸς εὐαριθμῶν ἐξαιρέσεων, ὅλοι σπεύδουσι νὰ τὴν κατακρίνωσιν ὡς εὐ τ ο π ί α ν.

Θὰ ἦτο τῷ ὄντι παραδοξότατον ἂν διπλασιαζομένων π. χ. τῶν ἐν τῷ ἐπιστημονικῷ ναῷ ἐργαζομένων, δὲν ἡρῦνετο ἐτι μᾶλλον ὁ ἐπιστημονικὸς τοῦ κόσμου ὀρίζων, μόνον καὶ μόνον διότι ἡ προσθήκη τῶν νέων συνεργατῶν θὰ ἐλαμβάνετο ἐκ τοῦ γυναικείου πληθυσμοῦ. Ἐννοεῖται, ὅτι εἰς τὴν θέσιν ταύτην τοῦ ζητήματος δὲν ἔχω ὑπ' ὄψιν τὴν ταπεινὴν τοῦ συμφέροντος ἰδέαν, καθ' ἣν ἡ ἀποτροπὴ τῶν γυναικῶν ἐκ τῶν ἐπιστημονικῶν ἔργων ἐξασφαλίζει τὴν ἀναγκαίαν ἐκείνην ποσότητα τῶν φροντίδων, τὰς ὁποίας ὁ ἀνδρικός πληθυσμὸς ἐννοεῖ εἰς βᾶρος τῆς γυναικός. Δι' ἐμὲ ἀρκεῖ ὁ ἐξῆς ἀπλοῦς συλλογισμὸς, ὅτι ἡ αἰ φροντίδες αὐταὶ εἶναι κατὰ φύσιν, καὶ ἐπομένως θέλουσι πάντοτε κατα-

βάλλεσθαι ἀνευ τῆς ἀνάγκης κοινωνικῆς τινος βίας, ἢ εἶναι παρὰ φύσιν, καὶ τότε δύναται ὁ ὄγκος αὐτῶν νὰ μετριασθῇ ἢ ἄλλως νὰ κανονισθῇ χωρὶς ἡ κοινωνία νὰ διαλυθῇ, διότι δὲν ἐπλάσθη αὕτη πρὸς καταστροφὴν ἀλλὰ πρὸς τελείωσιν. Ὅστε θὰ πραγματευθῶ τὸ ζήτημα ὑπὸ μόνην τὴν ἔποψιν τῆς ἰκανότητος τῆς γυναικός πρὸς τὸν ἐπιστημονικὸν συναγωνισμὸν.

Ἐάν κρίνωμεν ἐκ τῆς ἐνεστώσης ἀναπτύξεως τοῦ γυναικείου πληθυσμοῦ, ἡ ἀπορία αὐξάνει ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἐκ τῆς περιστάσεως, ὅτι ἐνῶ ἡ γυνὴ διατελεῖ ἀπ' αἰῶνος εἰς εἶδος τι κηδεμονείας, ἀγρίας, βαρβάρου, ἡμιπολιτίστου ἢ πεπολιτισμένης, δηλαδὴ κοινωνικῆς καταστάσεως διακωλυούσης τὴν ἐλευθέραν πνευματικὴν αὐτῆς ἀνάπτυξιν, ἐν τούτοις κατώρθωσε πάντοτε, εἰς ὅλα τὰ σημεῖα τῆς ὑπάρξεώς της, ἵνα, συγκρινομένη πρὸς τοὺς ἄνδρας τῆς αὐτῆς τάξεως, κατ' οὐδὲν ὑστερῇ τῆς διανοητικῆς τούτων δυνάμεως. Μεταξὺ τῶν διαφορῶν τάξεων ἡ γεωργικὴ δύναται νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τόσῳ διδακτικὴν σύγκρισιν, ὥστε, ἐπειδὴ ἡ τάξις αὕτη ἀποτελεῖ τὴν πολυπληθεστέραν ὁμάδα τῆς κοινωνίας καὶ τὴν μᾶλλον ὁμοιομόρφως κατὰ τὰ ἀποτελοῦντα αὐτὴν ἄτομα ἀνεπτυγμένην, πρέπει νὰ μὴ ἐξηγήθῃ τις ἐκ τοῦ γραφείου του, ἵνα ἀγνοῇ τὴν σταθερῶς ἴσην, ἐν πολλοῖς δὲ καὶ ἀνωτέραν, διανοητικὴν τῆς γυναικός ἀνάπτυξιν. Ὅσω ἀναβαίνομεν εἰς τὴν κοινωνικὴν κλίμακα, τόσῳ παρατηροῦμεν τὴν γυναῖκα ἐν τοῖς μεγάλοις ἀριθμοῖς, ἐλαττουμένην τοῦ ἀνδρός. Ἐάν ρίπτηται αὕτη ὀρμητικῶς εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ματαιότητος, τὸ ὀφείλει εἰς τὴν ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων διδασκαλίαν ὅτι ἐπλάσθη διὰ τὴν τέρψιν τοῦ ἀνδρός. Ρίψατε τὴν ἰδέαν ταύτην καὶ ἀμέσως θελετε ἰδεῖ τὴν μεγίστην τῶν κοινωνικῶν μεταρρυθμίσεων, τὴν ὁποίαν ἤθελε προκαλέσει ἡ κατάργησις τῶν ἀπείρων πρὸς τὸ κατόρθωμα τῆς τέρψεως ταύτης ἐφοδίων. Θὰ ἐδεικνυον δὲ ὅλοι δακτύλῳ τὴν γυναῖκα ἐκείνην, ἣτις ἤθελε τολμήσει νὰ ἐξέλθῃ εἰς τὰς ὁδοὺς ἢ νὰ παρασταθῇ εἰς τὰς αἰθούσας διὰ τοιαύτης πανοπλίας, οἷαν καὶ αὐταὶ αἱ ἐντιμοὶ γυναῖ-

κες θεωροῦσιν νῦν ἀναπόφευκτον νὰ κομίζωσι πάντοτε μεθ' ἑαυτῶν.

Προφανῶς τοιαῦται τάσεις ὀδηγοῦσι τὴν γυναῖκα εἰς ἤττονα τοῦ ἀνδρὸς θέσιν ἐν τῇ κοινωνίᾳ. Ἐν τούτοις ἡ πείρα ἀποδεικνύει, ὅτι καὶ ἐν τῇ προκεχωρημένῃ τοῦ πολιτισμοῦ περιόδῳ ἅμα γυνή τις ἠδυνήθη νὰ σταματήσῃ κάπου τοῦ χειμάρρου τούτου, ἀρκεῖ νὰ συγκριθῇ πρὸς ὁμοίας κοινωνικῆς ἀναπτύξεως ἄνδρα, ἵνα εὐθὺς ἀποδειχθῶσι τὰ ἀπαράγραπτα δικαιώματα τῆς νοημοσύνης τῆς. Ἡ παρατήρησις αὕτη εἶναι μεγίστης ἐπὶ τοῦ προκειμένου ζητήματος σημασίας. Ὁ Rossi ἔλεγεν ἐν ταῖς παραδόσεσιν αὐτοῦ (τομ. 4. κεφ. 8), «ὁ Θεὸς νὰ μὲ φυλάξῃ ἀπὸ τοῦ νὰ θελήσω νὰ φέρω εἰς ἀμφιβολίαν τὴν διανοητικὴν δύναμιν τῆς γυναικός. Περιέλαβον εἰς τὴν ἀποστολὴν αὐτῆς τὰ τε βιομηχανικὰ καὶ τὰ πνευματικὰ ἔργα, καθ' ὅσον δύνανται ταῦτα νὰ συμβιβασθῶσι πρὸς τὰ καθήκοντά τῆς. Ἐσχον τὴν εὐτυχίαν νὰ γνωρίσω καὶ νὰ θαυμάσω γυναῖκας, πεπρωκισμένας διὰ τῶν ὠραιότερων τοῦ πνεύματος προτερημάτων καὶ διὰ τῆς λαμπροτέρας μεγαλοφυίας. Ἐκτὸς τούτου ὡς μαθητῆς ἐκάθισα ἐπὶ Πανεπιστημιακῶν ἐδωλίων μετὰ γυναικῶν, αἵτινες ἐσπούδαζον νομικὰ καὶ ἰατρικὴν. Ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τοῦ δικαίου κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος, καθ' ὃ ὠραιότατη Κυρία ἐλάμβανε τὸν αὐτὸν βαθμόν. Ἐν τῷ αὐτῷ Πανεπιστημίῳ ἠκροάσθην τῶν ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας παραδόσεων κυρίας, τῆς ὁποίας ἡ διδασκαλία οὐ μόνον ἦτο καλλίστη, ἀλλὰ καὶ ἐστολισμένη ὑπὸ πολλοῦ πνεύματος καὶ χάριτος. Νομίζω μάλιστα ὅτι ἔχει ἀκόμη, ὅτε διωρίσθην καὶ ἐγὼ καθηγητῆς ἐν τῷ αὐτῷ Πανεπιστημίῳ, ὥστε τοιοῦτοτρόπως ἔσχον τὴν τιμὴν νὰ γίνω συνάδελφός τῆς.»

Ἡ ἰδιαιτέρα πρὸς τὰς γυναῖκας καὶ ἰδιαιτέρα πρὸς τοὺς ἄνδρας ἐνεργουμένη ἀνατροφή καὶ ἐκπαίδευσις περιέχει κατὰ κανόνα τὰ κυριώτερα σπέρματα τῶν ἐν τῇ κοινωνίᾳ μεγάλων μεταξὺ τῶν γενῶν πνευματικῶν καὶ ἠθικῶν διαφορῶν. Ὅπως χωρίζοντες ἀποτόμως τοὺς ἄνδρας εἰς διαφοροὺς ἐπιστήμας, νομικὴν, στρατιωτικὴν, ἰατρικὴν, φιλο-

λογικὴν κλπ. ἢ διαφοροὺς τέχνας, ὑποδηματοποιίαν, ραπτικὴν, ξυλουργικὴν, βαφικὴν κλπ. κινδυνεύομεν νὰ μεταβάλωμεν αὐτοὺς εἰς σχολαστικούς, μόνῃ δ' ἐλπίς σωτηρίας εἶναι, ὅτι ἐκ τοῦ κοινοῦ βίου ἀναπτύσσεται μεταξὺ ὄλων ἐπὶ τέλους ταυτότης τις ἐννοιῶν, ἵνα χρησιμεύσῃ ὡς καινωνικός σύνδεσμος, — τοιοῦτοτρόπως χωρίζοντες ἀποτόμως τὴν ἀνατροφὴν τῶν γυναικῶν ἀπὸ τῆς τῶν ἀνδρῶν καὶ προσηλοῦντες τὰς πρώτας εἰς ἰδιαιτερόν κύκλον σκέψεων, δὲν πρέπει νὰ ἀπορῶμεν, ὡσάκις ἀναφαίνονται τὰ συμπτώματα τῆς γυναικείας, οὕτως εἰπεῖν, σχολαστικότητος.

Ρίψατε τοὺς παιδευτικούς φραγμοὺς καὶ ἔπειτα κρίνατε περὶ τῶν ἐλευθέρων ἐνεργειῶν τοῦ πνεύματος ἀμφοτέρων τῶν γενῶν. Τῇ ἀληθείᾳ, ὑπὸ τὴν ἐποψίν ταύτην, δὲν γνωρίζω πόση διαφορὰ ὑπάρχει μεταξὺ τῆς μητρὸς ἐκείνης, ἣτις ἔλεγεν ἐν Σπάρτῃ «ἡ τὰν ἢ ἐπὶ τὰν» καὶ τοῦ υἱοῦ, ὅστις ἠκολούθει τὴν συμβουλήν τῆς. Ἐὰν κατηγορηθῆται ἐπὶ μητρικῇ ἀσπλαγχνίᾳ ἢ ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ υἱοῦ τῆς εἰποῦσα, ὅτι ἡ δημοκρατία ἔχει πολλοὺς ἄλλους κρείττονας, ἐν τῇ ὑποτιθεμένῃ ταύτῃ ἀναισθησίᾳ καταφαίνεται τόση δύναμις πνεύματος, ὅσην δύναται νὰ μαρτυρήσῃ ἢ μᾶλλον ἀνεπτυγμένη κρίσις. Ὁ Τάκιτος διηγεῖται περὶ τῶν Γερμανιδῶν, ὅτι παρηκολούθουν πάντοτε τὰ στρατεύματα καὶ ὅτι, ὡσάκις ταῦτα ἐκλινον εἰς φυγὴν, εὕρισκον ἐνώπιόν των τὰς γυναῖκας, αἵτινες εὐθὺς τὰ ἔστρεφον ἐκ νέου εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης. Βεβαίως τοιαῦται λειτουργίαι τῆς γυναικός, δυνατόν εἰπεῖν, συνδέονται μᾶλλον πρὸς τὸ θυμοειδὲς τῆς ψυχῆς. Ἄλλ' ἐνῷ χρησιμεύουσιν αὐταὶ ὡς δεῖγμα τῆς δυνάμεως τῆς ἀνατροφῆς, δὲν καθυστεροῦσιν ἐτέρωθεν καὶ πλεῖστα ὅσα παραδείγματα λεπτοτέρων ἐπὶ τοῦ πνεύματος πρὸς ἀμφοτέρα τὰ γένη ὁμοιοτήτων. Γυναῖκες, συγγραφεῖς ἢ καλλιτέχναι, φιλόσοφοι ἢ ρήτορες, οὐδέποτε ἔλειψαν ἐκ τῶν προοδευτικῶν τῆς ἀνθρωπότητος ἐποχῶν· πάντως δὲ τὰ φαινόμενα ταῦτα ἔχουσι λίαν ἐκφραστικὴν φυσιογνωμίαν, καθόσον ἔλαβον ὑπαρξίν ὑπὸ κοινωνικὸν σύστημα, τὰ μάλιστα ἀντίθετον εἰς τοιαύτην τῶν γυναικῶν ἀνάπτυξιν.

Καθώς παρατηρεῖ ἡ Miss Becker, τὸ θῆλυ γένος ἀπαντᾶται ἐπίσης καὶ μεταξύ τῶν ζώων καὶ μεταξύ τῶν φυτῶν. Ἐκ τῆς διαφορᾶς δὲ τῶν γενῶν οὐδεμία ὑφίσταται φυσικὴ ὑπεροχή. Μεταξὺ τῶν κτηνῶν τὸ ἰσχυρότερον γένος ὑποτάσσει τὸ ἀσθενέστερον, ἡ ὑπεροχὴ δὲ αὕτη δὲν ἀνήκει πάντοτε εἰς τὸ ἄρρεν. Τὸ ἐναντίον ἀπαντᾶται εἰς τὰ σαρκοφάγα π. γ. ὄρνεα καὶ εἰς τινὰ εἶδη ἐντόμων, ὡς τοὺς μύρμηγκας καὶ τὰς μελίσσας. Παρὰ ταῖς τελευταίας μάλιστα τὰ μέσα τῆς ἐπιθέσεως καὶ ἡ ἐκ τούτων ἐπὶ τοῦ ἐτέρου γένους ὑπεροχὴ συνοδεύονται ὑπὸ τοσοῦτον ὑπερέτας νοήσεως, ὥστε ἡ ἐργασία καὶ ἡ κυβέρνησις ἀνήκουσιν ἐντελῶς εἰς τὰς θηλείας.

Πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι εἰς ἕκαστον εἶδος ζώων, οὐδ' αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἐξαιρουμένου, αἱ σχέσεις, αἵτινες ὑπάρχουσι μεταξύ τῆς ὑλικῆς ἰσχύος καὶ τῶν πνευματικῶν δυνάμεων, εἶναι ἀπλῶς κατὰ συμβεβηκὸς καὶ οὐχὶ ἀναγκαῖαι. Ἐν τῇ ἀρχαίᾳ τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας* ἐποχῇ ἡ κτηνώδης βία ἐδίδοι τῷ κατόχῳ αὐτῆς τὴν ὑπεροχὴν εἰς ὅλας τῆς βιωτικῆς τὰς σχέσεις. Τὸ πᾶν συνίστατο εἰς τὸ ἔχειν τὴν δύναμιν τοῦ λαμβάνειν καὶ τὴν δύναμιν τοῦ διατηρεῖν. Ἐπιφοβώτερος πολεμιστῆς ἦτο ὁ δυνάμενος νὰ ὀπλισθῇ διὰ τοῦ βαρυτέρου πελέκεος καὶ ὁ δυνάμενος δι' ἐνὸς κτύπου τοῦ ἀμόρφου ξίφους του νὰ ρίψῃ τὸν ἐχθρὸν κατὰ γῆς. Ὁ σιδηρόφρακτος φεουδάρχης κατεπάτει τὸν ἀοπλον ὄχλον καὶ θὰ ἐγέλα πολὺ, ἐὰν τῷ ἐλεγέ τις, ὅτι οἱ ἀγρόται ἦσαν ὁμοιοὶ του.

Ἐν τοιαύτῃ ἐποχῇ τὸ ἀσθενὲς γένος ἔξει εἰς τελείαν ὑποταγὴν καὶ ἐξάρτησιν. Ἐὰν κατὰ τινὰς χρόνους αἱ νέαι καὶ ὠραῖαι γυναῖκες εἴλχυσαν ἰδιαιτέρως τὸ σέβας καὶ σχεδὸν τὴν λατρείαν, ἐστεροῦντο ὁμως τῆς ἐλευθερίας των καὶ ἄλλως αἱ ἐξαιρετικαὶ αὗται περιποιήσεις οὐδαμῶς ἐπενήργουν ἐπὶ τῆς θλιβερᾶς καταστάσεως τῶν ἀποκλήρων τοῦ γένους αὐτῶν. Ὅλαι ἔζων ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τῶν πατέρων, ἀδελφῶν ἢ ἀνδρῶν αὐτῶν.

* Ἀλλ' ὅπως τὰ πλήθη τῶν λαῶν ἀναγνωρίζουσι ἤδη, ὅτι

ἡ προστασία τῶν φεουδαρχῶν δὲν εἶναι πλέον ἀναγκαία εἰς τὴν ἀσφάλειαν αὐτῶν, ὅπως μανθάνουσι ταῦτα νὰ διανοῶνται καὶ νὰ ἐνεργῶσιν ἀφ' ἑαυτῶν, ὅπως ἀπαιτοῦσι τὴν ἐκπαίδευσιν καὶ τὸ δικαίωμα τῆς πολιτικῆς ἀντιπροσωπεύσεως, οὕτω καὶ τὸ γυναικεῖον γένος, διατελοῦν ἐτι εἰς ὑποταγὴν, ἄρχεται νὰ αἰσθάνηται τὰς αὐτὰς τάσεις καὶ τὰς αὐτὰς ἀνάγκας.

Τὸ δὲ κράτος τῶν νόμων καθιερώθη εἰς τοιοῦτον βαθμὸν, ὥστε ὁ ἀνὴρ, πλήρης ἐμπιστοσύνης εἰς τὴν ἀποτελεσματικότητα αὐτῶν, δὲν ἐξέρχεται πλέον ὠπλισμένος, ἀλλὰ τίθεται, ὑπὸ τὴν ἐποψιν τῆς προσωπικῆς ἀσφαλείας, εἰς τὴν αὐτὴν μετὰ τῆς γυναικὸς τάξιν. Ἐπίσης αἱ πρόοδοι τῶν ἐπιστημῶν ὑπέβαλον εἰς τοιαύτην πειθαρχίαν τὰς πλείστας φυσικὰς δυνάμεις, ὥστε κατέστησαν αὐτὰς ὑπηρετίδας τῆς ἀνθρωπίνης θελήσεως. Τὰ ἀποτελέσματα ὅθεν ταῦτα μετριάξουσιν ἀναγκαίως ἐτι μᾶλλον τὴν ἐπιρροὴν τῆς φυσικῆς βίας, ὡς στοιχείου ὑπεροχῆς. Ἐνώπιον δὲ τοῦ ἀσφαλοῦς ὀφθαλμοῦ καὶ τῆς στερεᾶς χειρὸς συγχρόνου ἡμῶν γυναικὸς, ὠπλισμένης διὰ πυροβόλου Withworth, τί θὰ γίνῃ (ἐξακολουθεῖ ἡ Miss Becker) ὁ μεσαιωνικὸς φεουδάρχης, τὸν ὁποῖον οἱ ὑποτελεῖς αὐτοῦ ἐθεώρουν ὡς τὴν ἐνσάρκωσιν τῆς βίας καὶ τῆς δυνάμεως;

Βεβαίως ἡ ἐποψὶς αὕτη τῆς ἰσχύος εἶναι σχετικὴ καὶ φέρει κατὰ νοῦν τὴν ἰδέαν τοῦ Πλάτωνος, ὅτι «ἔστιν ἄρα καὶ φυλακικὴ γυνή.» Ἐὰν πρόκειται ὁμως ἐντεῦθεν νὰ λυθῇ τὸ ζήτημα τῆς πρακτικῆς ἱκανότητος τῆς γυναικὸς, τὸ πνεῦμα αὐτῆς, καθ' ὅσον ἡ ἰσχύς νομιμοποιεῖται, δύναται νὰ λάβῃ τελειότεραν ἀνάπτυξιν ἀνευ κοινωνικῆς τινος συμφορᾶς ὡς ἐκ τῆς καταχρήσεως τῆς ἰσχύος. Κατὰ τοῦτο βεβαίως μεγάλην ἐξασκοῦσι τὰ ἦθη ἐπιρροήν. Ἐνῶ δὲ ταῦτα μόνον κατὰ μικρὸν καὶ βαθμηδὸν μεταβάλλονται, ὁ νομοθέτης, προπορευόμενος εἰς τὸ στάδιον τῆς εὐρυτέρας κοινωνικῆς ἀποκαταστάσεως, εἶναι ὑπεύθυνος διὰ τὴν ἁρμονικὴν πάντοτε τῆς νομοθεσίας ἀνάπτυξιν πρὸς τὸν νεώτερον βίον. Οὕτως ἐὰν παραπεμφθῇ εἰς ἰδιαιτέραν μελέτην τὸ σύνολον τῶν νο-

μικῶν μεταξύ τῶν γενῶν διακρίσεων, τὰς ὁποίας ἡ νεωτέρα τῶν ἐθνῶν οἰκονομία ἐν πολλοῖς δύναται νὰ κατακρίνη, ὅσον ἀφορᾷ τὸ προκείμενον θέμα, ὁλόκληρον τὸ σύστημα τῆς ἐνεστώσης γυναικείας ἐκπαιδεύσεως δεῖται σπουδαίας ἀναθεωρήσεως.

Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές, ὅτι καὶ τῶν ἀνδρῶν ἡ παιδείσις, μέχρι τῆς διεκπαιρέσεως τῶν ἐγκυκλίων σπουδῶν αὐτῶν, καὶ ἐν Ἑλλάδι ὡς καὶ ἀλλαχοῦ, λίαν ἐπιστημονικῶς χωλαίνει, καὶ ὅτι ἀπόλλυται μέγας συγκριτικῶς χρόνος, καὶ δὴ ὁ βέλτιστος τῆς πρώτης νεότητος, εἰς ἐκμάθησιν ξηρῶν τύπων, ἐξ ὧν ἐλλείπει τὸ ζωοποιῶν τῆς ἐπιστήμης πνεῦμα. Ἐν τούτοις ἀναπόφευκτον ἀποβαίνει, ἵνα, ἐν εὐθέτω καὶ δὴ οὐχὶ μεμακρυσμένῳ χρόνῳ, διοργανωθῇ τὸ ὅλον σύστημα τῆς ἐκπαιδεύσεως, εἴτε περὶ ἀρρένων πρόκειται εἴτε περὶ θηλέων, ἐπὶ ἐπιστημονικωτέρων βάσεων. Θὰ ἡυχόμεν λοιπὸν ἵνα καὶ τὰ σχολεῖα τοῦ γυναικείου γένους, ὅπως καὶ τὰ τοῦ ἀνδρικοῦ, ἀποτελῶσι μίαν καὶ τὴν αὐτὴν πυραμίδα, ἐπὶ κορυφῆς τῆς ὁποίας νὰ ἴσταται πάντοτε λαμπρὸς ὁ τῆς ἐπιστήμης ναός. Καὶ δὲν ὑπάρχει τελειότερα διὰ τὴν ἀνθρωπίνην κοινωνίαν προσδοκία ἢ ἐκεῖνη, καθ' ἣν ὅλα τὰ ἄτομα αὐτῆς θὰ συναγωνίζωνται εἰς τὴν ἀνάβασιν τῆς δυσκόλου πρὸς τὴν ἐπιστημονικὴν ἀλήθειαν καὶ ἀνάπλους ὁδοῦ.

Ἐὰν ἡ συνεκπαίδευσις τῶν γενῶν διὰ τὴν παροῦσαν κοινωνικὴν κατάστασιν θεωρεῖται ὡς ἐπικίνδυνος εἰς τὰ ἤθη, δύναται νὰ εὐρεθῇ ἡλικία, καθ' ἣν ὁ κίνδυνος νὰ ἐλαττωθῇ καὶ βαθμηδὸν ἐπὶ τοῦ ὅλου νὰ ἐκμηδενισθῇ. Ἡ πρώτη τοῦ παιδικοῦ σχολείου καὶ ἡ τελευταία τοῦ Πανεπιστημίου εἶναι ὑπὸ τὴν ἐποψίν ταύτην λίαν ἀξιοπαρατήρητος. Ὅσῳ χωρίζομεν τὰ γένη τόσῳ ἡ πονηρὰ περιέργεια γεννᾷ πλείονα σπέρματα. Κατὰ τοῦτο οἱ ναοὶ τοῦ Θεοῦ δὲν ἀποτελοῦσι μικρὰν πείραν. Αἱ γυναῖκες φεύγουσι κατὰ μικρὸν ἐκ τῶν ὑπερώων δικτυωτῶν, παρατάσσονται εἰς τὴν ἐτέραν πλευρὰν τῶν ἐκκλησιῶν, μέχρις οὗ ἐπὶ τέλους λογικῶς συγκαθήσῃσι μετὰ τῶν ἀνδρῶν ἐν οἰκογενεῖα καὶ εὐσεβεῖα ὅπως

ἀκούσωσι, διὰ τῆς συντριβῆς τῆς καρδίας καὶ οὐχὶ τῶν ποδῶν, τὸν ζωοποιὸν λόγον τοῦ Κυρίου.

Ἐὰν ὁ ναός τοῦ Ὑψίστου εἶναι ἱκανὴ ὑπὲρ τῶν ἡθῶν ἐγγύησις, ἀπὸ πότε ἐλησημονήθη, ὅτι ὁ ναός τῆς ἐπιστήμης εἶναι νάρθηξ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ; . . . Ἐρωτήσατε τὰ σκότη τῆς βαρβαρότητος, διότι τοιαύτη παραγνώρισις δὲν ἀντέχει εἰς τὸ φῶς τοῦ πολιτισμοῦ.

ΔΑΝΕΙΑ ΤΟΥ 1824 ΚΑΙ 1825.

Ἀπ' ἀρχῆς τὰ δάνεια ταῦτα μοι ἐφάνησαν ἐπὶ τοσοῦτον σπουδαῖα, ἐφ' ὅσον ἐχρησίμευσαν ὡς γέφυρα πιστωτικῆς (ὅπερ ἐστὶ ἰσχυροτάτης) κοινωνίας μεταξύ τῆς μόλις ἀναγεννωμένης ἐθνικότητος ἡμῶν καὶ τῆς Εὐρώπης. Ἡ πολιτειακὴ καὶ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις τῆς ὑποθέσεως ταύτης ἀποτελεῖ σελίδα περισπούδαστον τῆς ἡμετέρας ἱστορίας, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐπιχειρῶ τὴν ἀκόλουθον ἔρευναν.

Ἀμφότερα τὰ συντάγματα τῶν ἐν Ἐπιδαύρῳ (1822) καὶ ἐν Ἀστρεῖ (1823) ἐθνικῶν συνελεύσεων, δημιουργήσαντα δύο πολιτικὰ σώματα εἰς διοίκησιν τῆς Ἑλλάδος, τὸ Βουλευτικὸν καὶ τὸ Ἐκτελεστικόν, ἐχορήγησαν αὐτοῖς τὸ δικαίωμα ἵνα δανείζωνται εἰς βάρος τοῦ ἔθνους. Κατὰ μὲν τὸ πρῶτον σύνταγμα (ἄρθ. 63) «τὸ Ἐκτελεστικὸν σῶμα ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ λαμβάνη δάνεια εἴτε ἔσωθεν εἴτε ἔξωθεν τῆς ἐπικρατείας καὶ νὰ καθυποβάλλῃ εἰς ὑποθήκην ἐθνικὰ κτήματα μετὰ τὴν συγκατάθεσιν ὁμῶς τοῦ Βουλευτικοῦ σώματος.» Κατὰ δὲ τὸ δεύτερον σύνταγμα (ἄρθ. 35) «τὸ Βουλευτικὸν ἀποφασίζει περὶ δανείων μετὰ τὴν ἐγγύησιν τοῦ ἔθνους λαμβανομένων.»

Δυνάμει τῆς συνταγματικῆς ταύτης ἐξουσίας τὸ μὲν Βουλευτικὸν σῶμα κατὰ Μάιον 1823 ἀπεφάσισε τὴν συνομολόγησιν ἐθνικοῦ δανείου 4 000 000 Ἰσπανικῶν ταλλή-

ρων (1), τὸ δὲ Ἐκτελεστικὸν διώρισεν ἐπιτροπὴν, εἰς ἣν ἐχορήγησε τὴν πληρεξουσιότητα, ἵνα διαπραγματευθῆ τὸ δάνειον τοῦτο καὶ ὑπεσχέθη τὴν ἀναγνώρισιν αὐτοῦ ὡς χρέους τῆς ἐπικρατείας. Ἡ ἐπιτροπὴ, ἀναχωρήσασα ἐκ τῆς Ἑλλάδος κατὰ Νοέμβριον 1823, ἔφθασεν ἐν Λονδίῳ εἰς ἐπιτηδειοτάτην τῷ ὄντι ἐποχὴν, διότι, καθὼς παρατηρεῖ ὁ Gervinus (Ἱστορία τῆς Ἑλλ. Ἐπαναστάσεως 4, 1), ὅλος τότε ὁ ἐμπορικὸς τῆς Ἀγγλικῆς πρωτευούσης κόσμος εἶχε κυριευθῆ ὑπὸ τῆς μανίας τῶν παρατόλμων ἐπιχειρήσεων. Ὅπως δὴποτε τὸ πνεῦμα τοῦ Φιλελληνισμοῦ εἶχεν ἤδη ἱκανῶς προετοιμάσει τὴν ὁδὸν, παρ' αὐτὸ δὲ καὶ αἱ Ἑλληνικαὶ τῶν πρώτων δύο ἐτῶν νίκαι συνετέλεσαν οὐκ ὀλίγον εἰς τὴν ἐξέγερσιν τῆς διεθνούς ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος χρηματικῆς πίστεως, ἐν τῇ ὅλῃ ἱστορίᾳ τῆς ὁποίας ἰδιαιτέρως πρέπει νὰ μνημονευθῆ ὁ πολλὰ ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων γράψας καὶ ἐνεργήσας τότε ἐνθουσιώδης φίλος αὐ-

(1) Ἀριθ. ΚΔ' τοῦ Κώδικος τῶν Νόμων.

ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟ ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΟΝ ΣΗΜΑ.

Ἐπειδὴ κατὰ τὸν παρρησιασθέντα καὶ θεωρηθέντα ὑποθετικὸν λογαριασμὸν τὸ περισσεύμα τῶν ἐξόδων κατὰ τὸ ἐνεστὸς ἔτος ἀπεδείχθη σαφέστατα.

Ἐπειδὴ ὁ προχειρότερος καὶ συμφερώτερος τρόπος διὰ τὴν ἀπάντησιν τῶν ἐξόδων εἶναι ἡ τῶν δανείων λήψις.

Α'. Ν' ἀνοιχθῆ δάνειον τεσσάρων μιλλιονίων ταλλήρων Ἰσπανικῶν.

Β'. Τὸ δάνειον τοῦτο ν' ἀσφαλισθῆ δι' ὁμολογιῶν ἴσκις ποσότητος τῶν τεσσάρων μιλλιονίων ταλλήρων καὶ δι' ἐγγυήσεως ἐπὶ τῶν ἐθνικῶν κτημάτων.

Γ'. Τὸ ἐκτελεστικὸν σῶμα νὰ πραγματευθῆ καὶ νὰ φέρῃ εἰς ἔκβασιν τὸ δάνειον τοῦτο κατὰ τὸν συμφερώτερον τρόπον.

Ἐν Τριπολιτῆ τῇ 11 Μαΐου 1823.

ὁ Πρόεδρος τοῦ Βουλευτικοῦ

Ἰω. Ὀρλάνδος.

Ἐπικυροῦται.

ὁ Πρόεδρος τοῦ Ἐκτελεστικοῦ
Πετρόμπεης Μαυρομαχάλης.

ὁ Α'. γραμματεὺς τοῦ Βουλευτικοῦ

Ἰω. Σκαρδαλίδης.

ὁ Γεν. Γραμματεὺς τοῦ Ἐκτελεστικοῦ

Ἀλ. Μαυροκορδάτος.

τῶν Blaquiere. Ὁ Ἀγγλος οὗτος, ἐπισκεφθεὶς τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὸ 1822 καὶ παρατηρήσας τὰ κατ' αὐτὴν, «ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα του ἐπὶ Ἑλληνικοῦ πλοίου, οὔτινος ἢ πρωτοφανῆς σημαία ἐνθουσίασεν τοὺς φιλελευθέρους. Ἐφερε καὶ δέκα Ἑλληνόπαιδας, οὓς διάφοροι Ἀγγλοὶ παρέλαβον εἰς ἀνατροφὴν δι' ἰδίας αὐτῶν δαπάνης. Εὐρῶν δὲ συστημένην τὴν Φιλελληνικὴν ἐταιρίαν, προετοίμασε, δι' ὧν ἔδωκεν αὐτῇ πληροφοριῶν, τὴν ὁδὸν εἰς εὐρεσιν τῶν ζητουμένων δανείων, καὶ κατέβη ἐκ δευτέρου εἰς Ἑλλάδα πρὸς ἐπίσπευσιν ἀπαστολῆς ἀνδρῶν ἐχόντων τὴν πρὸς τοῦτο ἀπαιτουμένην πληρεξουσιότητα» (Σ. Τρικούπης Ἱστορία τῆς Ἑλλ. ἐπαναστάσεως τομ. Γ' σελ. 98).

Ὅπως καὶ ἂν ἔχη, ἐν τῇ προκειμένῃ δανειστικῇ τῆς Ἑλλάδος ἐπιχειρήσει, δυνατὸν εἶπεῖν, συνεκεντροῦντο αἱ μέγιστα τῶν ἐλπίδων. Οὐ μόνον ἦτο ἀπαραίτητον νὰ συντηρηθῆ περαιτέρω ὁ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγὼν καὶ μάλιστα ὑπὸ τὴν δαπανηροτέραν αὐτοῦ ναυτικὴν ἐποψιν (1), ἀλλὰ συγχρόνως ἡ ἐπιτυχία τοῦ ψηφισθέντος δανείου θὰ ἐχρησίμευεν ὡς μέτρον τῆς Εὐρωπαϊκῆς γνώμης καὶ περιπλέον ὡς σύνδεσμος ταύτης οικονομικὸς πρὸς τὴν ἡμετέραν ἐπανάστασιν. Εἶναι σημαντικὸν λοιπὸν γεγονός, ὅτι κατὰ τὴν 24 Φεβρουαρίου 1825 συνωμολογήθη ἐν Λονδίῳ μεταξὺ ἀφ' ἑνὸς τῆς Ἑλληνικῆς ἐπιτροπῆς καὶ ἀφ' ἑτέρου τῆς ἐταιρίας Loughnan υἱοὶ καὶ O'Brien, καὶ τῶν E. Ellice, J. Hume καὶ A. Loughnan ἢ ἐπὶ τοῦ δανείου τούτου σύμβασις.

Τὸ δάνειον διηρέθη εἰς ὁμολογίας διαφορῶν κατηγοριῶν, ἧτοι ἀπὸ 50 μέχρι 500 λιρ. στερλ. (250—2500 Ἰσπαν. ταλλ.), ἀντιπροσωπεύσας τὴν ὅλην ποσότητα 800 000 λιρ. στερλ. (4 000 000 Ἰσπαν. ταλλήρων). Ἐκτὸς τῶν ὑπογραφῶν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπιτροπῆς ἔπρεπε καὶ ἡ ἐταιρία Loughnan υἱοὶ καὶ O'Brien νὰ θέσῃ τὴν ἑαυτῆς ἐπὶ τῶν

(1) Ἴνα ἐννοήσῃ ἕκαστος τὴν οικονομικὴν κατάστασιν τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ἐν τῇ ἐποχῇ ἐκείνῃ, ἀρκεῖ ἡ ἀμκχανία εἰς ἣν εὐρέθη τὸ Βουλευτικόν, ὅπως δανεισθῆ 4 500 γρόσια παρὰ τοῦ Ἡγουμένου τῆς Μονῆς τῶν Ἀγίων Ἀναργύρων (15 Δεκεμβρίου 1823).

όμολογιῶν τούτων χάριν πλείονος γνωριμίας ἐν τῇ χρηματιστικῇ ἀγορᾷ καὶ οὐχὶ ἐγγυήσεως. Συνωμολογήθη τόκος μὲν 5 τοῖς % χρεωλύσιον δὲ 4 τοῖς %, πληρωτέα πρὸς τοὺς κατόχους τῶν όμολογιῶν κατὰ τὴν 1 Ἰαννουαρίου καὶ 1 Ἰουλίου ἐκάστου ἔτους ἐν τῷ γραφεῖω τῆς ἐταιρίας Loughnan υἱοὶ καὶ O' Brien ἐκ τῶν ποσοτήτων, τὰς ὁποίας ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις πρὸς τοῦτο ἤθελε παρ' αὐτῇ καταθέσει.

Ἡ πώλησις τῶν όμολογιῶν τοῦ δανείου ἀφέθη εἰς τὴν προμνησθεῖσαν ἐταιρίαν, ἣτις ἠδύνατο νὰ ἐκλέξῃ τὴν καταλληλοτέραν ἐποχὴν. Ἐν τούτοις ἐπειδὴ διάφοροι κεφαλαιοῦχοι εἶχον ὑποσχεθῆ εἰς αὐτὴν νὰ ἀγοράσωσι τὰς όμολογίας ταύτας πρὸς 59 τοῖς %, ἡ ἐταιρία ἀνεδέχθη τὴν εἰς τὸ ποσὸν τοῦτο πραγματοποιήσιν τοῦ δανείου. Πρὸς τοῦτο δὲ ἐπετράπη εἰς αὐτὴν ἵνα ἐνεργήσῃ τὴν συγκέντρωσιν τῶν 59 τούτων τοῖς % τμηματικῶς, ὑποχρεουμένων ὁμως τῶν ἐγγραφομένων εἰς τὸ δάνειον μετόχων, ἵνα προκαταβάλωσι τὸ δέκατον, τὸ ὅποιον ἔπρεπεν ἀμέσως νὰ παραδοθῇ ὀλόκληρον εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν, ἅμα αὕτη ἐπεκύρου τὴν περὶ δανείου σύμβασιν, ἀναγκαίας οὔσης, ὡς πρὸς τὴν ὅλην παράδοσιν αὐτοῦ, τῆς ἐγκρίσεως τοῦ λόρδου Βύρωνος, Stanhope καὶ Λαζάρου Κουντουριώτου.

Ἐπὶ τῆς ἀναλογίας τῶν 59 τοῖς % τὸ προκείμενον δάνειον συνεχέντρωσε 472 000 λιρ, στ. ἐξ ὧν ὁμως κατὰ τὰ συμπεφωνημένα ἢ διαπραγματευσάμενη αὐτὸ ἐταιρία ἐκράτησε 124 000, διατεθείσας εἰς τόκους καὶ χρεωλύσια τῶν δύο πρώτων ἐτῶν, εἰς προμήθειαν, μεσιτείαν καὶ ἐξοδα τοῦ ὅλου δανείου καὶ εἰς προμήθειαν διὰ τὴν πληρωμὴν τῶν τόκων αὐτοῦ. Ὑπὸ ἀκριβεστέραν οὔτως ἐποψίν τὰ πραγμανοποιηθέντα 59 τοῖς % ἐμειώθησαν εἰς 43 $\frac{2}{3}$ τοῖς % καθόσον ἐλογίσθησαν

διὰ τόκων 2 ἐτῶν (πρὸς 5 τοῖς %)	10	τοῖς %
διὰ χρεωλύσιον 2 ἐτῶν (πρὸς 4 τοῖς %)	2	»
διὰ προμήθειαν, μεσιτείαν καὶ ἐξοδα	3	»
διὰ προμήθειαν πληρωμῆς τόκων	$\frac{2}{3}$	»
ὅλον	15 $\frac{2}{3}$	τοῖς %

Τοιοτοτρόπως ἐξ ὅλης τῆς δανειστικῆς ταύτης ἐπιχειρήσεως ἡ Ἑλλὰς ὠφελήθη μὲν 348 000 λιρ. στ. ἐπεβαρύνθη δὲ διὰ 800 000. Βεβαίως ἡ πρώτη ἐντύπωσις κυτὰ εἰς τοὺς ὀφθαλμούς. Ὅταν ὁ τόκος συνωμολογεῖται πρὸς 5 τοῖς %, ἡ προμήθεια πρὸς 3 τοῖς %, ἔχει τι ὑπερβολικὸν τόσῳ δὲ μᾶλλον ὄσῳ, καθ' ἃ προερρέθη, τὸ Ἑλληνικὸν δάνειον ἰδιαιτέρως ὑπεστηρίζετο ὑπὸ τοῦ Φιλελληνικοῦ αἰσθηματος. Σπουδαιότερα δὲ εἶναι ἡ ἐποψὶς τῆς ὑπὲρ τῶν δανειστῶν ἐκπτώσεως (44 τοῖς %). Καὶ ὁμως ὅταν ἀναλογισθῶμεν, ὅτι κατὰ τὸ 1865 ἡ Ὀθωμανικὴ αὐτοκρατορία ἐδανείσθη 909 ἑκατομ. φρ. διὰ τοῦ ἐν Παρισίοις Erlanger ἐπὶ τόκῳ ἐπίσης 5 τοῖς % καὶ ἐκπτώσει 50 τοῖς %, πρέπει νὰ ἡμεθα ἐπιεικέστεροι πρὸς τοὺς ἀγοραστὰς τῶν όμολογιῶν τῆς κατὰ τὸ 1824 ἀγνώστου τὸ πρὶν, ἐπαναστατικῆς καὶ λίαν ἀμφιβόλου χρηματικῆς τῆς Ἑλλάδος πίστεως.

Τὸ βέβαιον εἶναι, ὅτι τὰ εἰσπραχθέντα ἐκ τοῦ δανείου ἐκείνου χρήματα ὑπῆρξαν σωτήρια εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ὑπόθεσιν. Ἐν ᾧ χρόνῳ ὁ ἐξηγνημένος ἐχθρὸς πρὸς κατάσβεσιν τῆς Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας κατέφευγε εἰς τὸν ὑποτελῆ αὐτοῦ ἡγεμόνα τῆς Αἰγύπτου καὶ ὑπέσχετο αὐτῷ τὴν Κρήτην καὶ τὴν Πελοπόννησον, οἱ πολιτικοὶ καὶ στρατιωτικοὶ τῆς Ἑλλάδος ἀρχηγοὶ συνέτριβον τὰς ἐθνικὰς δυνάμεις εἰς ἐνόπλους διαπληκτισμοὺς, εἰς τοὺς ὁποίους ἡ ἱστορία ἔδωκε τὸν τίτλον ἐμφυλίου πολέμου. Παρατεινομένη ἡ κατάστασις αὕτη (7 Δεκεμβρίου 1823—14 Ἰουλίου 1824) ἠδύνατο νὰ ἀπολήξῃ εἰς τελείαν καταστροφὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος. Ἡ κεντρικὴ δύναμις τῆς ἐπικρατείας διετέλει εἰς τελείαν ἀποσύνθεσιν. Ἀφ' ἐνὸς μὲν τὸ στρατιωτικὸν κόμμα ἀσεβῶς ἅμα καὶ ἀφρόνως διεσκόρπιζε ἐν Ἀργεὶ τὸ Βουλευτικὸν σῶμα (19 Δεκεμβρίου 1823), ἀφ' ἑτέρου δὲ συναθροισθὲν τοῦτο ἐκ νέου ἐν Κρανιδίῳ κατέλυε τὸ ὀρεγόμενον στρατοκρατίας Ἐκτελεστικὸν σῶμα καὶ διοργάνιζεν ἕτερον (18 Ἰανουαρίου 1824). Μέχρι τινὸς ἐλειτούργουν δύο Κυβερνήσεις, ἡ δὲ ἀμνηχανία ἐφθασεν εἰς τὸ μὴ περαιτέρω, ὅτε ἡ εἰδησις τῆς ἐν Ζακύνθῳ ἀφίξεως τῆς πρώτης δόσεως

τοῦ δανείου (40 000 λίρ. στερλ. διὰ τοῦ Blaquier) ἔδωκε τοιαύτην ἐνίσχυσιν εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Βουλευτικοῦ συγκροτηθεῖσαν νέαν καὶ νόμιμον κυβέρνησιν, ὥστε ἠττηθέντος ἐν Τρίπολει τοῦ στρατιωτικοῦ κόμματος τῶν λεγομένων ἀνταρτῶν (1) καὶ τελείως ἀποργανωθέντος μέχρι τῆς 14 Ἰουλίου 1824, ἡ χρῆσις τῶν ἀλλεπαλλήλως ἀποστελλομένων εἰς τὴν Ἑλλάδα δόσεων τοῦ δανείου ἐπέτρεψεν κατὰ τὰ ἐνόητα τὴν ἀνόρθωσιν τῆς δημοσίας τάξεως ἐν τῷ ἐσωτερικῷ καὶ τὴν παρασκευὴν τοῦ ἔθνους κατὰ τοῦ ἐπερχομένου ἐξωτερικοῦ ἐχθροῦ. Ἡ σημασία τοῦ δανείου τούτου ἀναφαίνεται ἰδιαιτέρως ἐκ τῆς περιστάσεως, ὅτι ἐνῶ ἔνεκεν ἐλλείψεως ἐφοδίων ὁ Ἑλληνικὸς στόλος ἀφῆκεν εἰς καταστροφὴν τὴν Κάσσον καὶ τὰ ἡρωικά Ψαρά, αἱ Ἀγγλικαὶ τοῦ δανείου λίραι συνεκέντρωσαν ἐκ νέου τοὺς θαλασσίους προμάχους τῆς Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας, αἱ ναυτικαὶ νίκαι πάλιν ἐπανήλθον εἰς τὴν ἡμετέραν σημαίαν (ἐπίσημοι μάρτυρες τὰ ὕδατα τῆς Σάμου), ὁ δὲ κατὰ ξηρὰν ἀγὼν ἀμφίβολος μὲν ἐξῴθεν τῶν Πατρῶν, ἰσχυρότερος δὲ ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ἑλλάδι, ἔλαβε ἐπιθετικώτερον τροπὴν ἐν τῇ Δυτικῇ.

Ἄλλ' ἡ ἐπιτυχία τοῦ πρώτου δανείου καὶ αἱ ὀσημέραι ἐπιτεινόμεναι ἀνάγκαι τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος ἐχρησίμευσαν ὡς ἀφορμὴ συνομολογήσεως καὶ δευτέρου δανείου. Ἦδη ὁ ἡγεμὼν τῆς Αἰγύπτου ἀπὸ τοῦ Ἀπριλίου 1824 παρεσκευάζε τὸ ναυτικὸν αὐτοῦ, τὴν δὲ 7 Ἰουλίου ὁ υἱὸς αὐ-

(1) Τὸ στρατιωτικὸν κόμμα εἶχεν ἐκλέξει ὡς τόπον συγκεντρώσεως τὴν Τρίπολιν, ἐν ἣ ἐπροκάλυψε τὴν ἀντιπάθειαν τοῦ ἐργατικοῦ τῆς πόλεως πληθυσμοῦ, εἰς τοιοῦτον βαθμὸν ὥστε παρ' ὀλίγον νὰ μετατραπῇ αὕτη εἰς λίαν ἀποτελεσματικὴν ἐπίθεσιν. Ὅπως καὶ ἂν ἔχῃ μέχρι τῆς 13 Ἀπριλίου 1824, ὅτε ἐφθασαν εἰς Τρίπολιν τὰ στρατεύματα τῆς Κυβερνήσεως, οἱ ἀντάρται συνεποσοῦντο εἰς 2 000. Κατ' ἀρχὰς ὑπῆρξε φόβος δεινῆς αἱματοχυσίας· οἱ ἀκόλουθοι θῆσις τῶν ὀπλαρχηγῶν εὐθὺς ἐνόησαν, ὅτι αἱ ἐριδες αὐτῶν δὲν ἦσαν ἄξια οὐδὲ σταγόνος αἵματος· ὠφελήθησαν οὕτως ἐκατέρωθεν τῆς περιστάσεως, ἵνα διασκεδάσωσι πυροβολοῦντες εἰς τὸν ἀέρα, καὶ ἐπὶ τέλους οἱ ἀντάρται ἀπαχώρησαν τῆς πόλεως (Gervinus).

τοῦ Ἰβραήμ ἐξέπλευσε ἐκ τῆς Ἀλεξανδρείας ὀδηγῶν, κατὰ τῆς Ἑλλάδος 54 πολεμικὰ πλοῖα καὶ 300 φορτηγά, κομίζοντα 17 χιλ. στρατοῦ, γεγυμνασμένου εἰς τὴν νεωτέραν τακτικὴν, 150 πεδινὰ πυροβόλα καὶ πᾶν ὅ,τι ἀναγκαῖον πρὸς ἀποτελεσματικὸν κατὰ τῆς Ἑλλάδος πόλεμον, εἰς ἐπιστήμην, τέχνην καὶ ἐφόδια. Ἐν τοιαύταις περιστάσεσι τὸ Βουλευτικὸν σῶμα κατὰ τὴν 31 Ἰουλίου 1824 ἐπέτρεψε νέον δάνειον 15 000 000 Ἰσπανικῶν ταλλήρων ἐπὶ ὑποθήκῃ τῶν ἐθνικῶν ἐπίσης κτημάτων (1), τὸ δὲ Ἐκτελεστικὸν σῶμα διὰ τοῦ ἀπὸ 14 Αὐγούστου 1824 διατάγματός

(1) Ἄρθ. ΛΕ' τοῦ Κώδικος τῶν Νόμων.

ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

Ἐπειδὴ ὁ πόλεμος χρῆζει πολλῶν χρημάτων.

Ἐπειδὴ τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος, πολεμοῦν διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν του, ἔχει χρειαζόμενα πολλῶν χρηματικῶν πόρων διὰ νὰ δυνηθῇ νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν πολιτικὴν του ὑπαρξίν· καὶ

Ἐπειδὴ αἱ κατὰ τὸ παρὸν πρόσδοι καὶ ἡ δανεισθεῖσα ποσότης εἶναι μικρὰ ὡς πρὸς τὰς μεγάλας χρεῖας τῆς Ἑλλάδος.

Τὸ Βουλευτικὸν ἐθεσπίσατο

Α'. Νὰ ἀνοιχθῇ δάνειον ποσότητος δεκαπέντε μυλλιονίων ταλλήρων Ἰσπανικῶν, ἀρ. 15 000 000.

Β'. Τὸ δάνειον τοῦτο νὰ ἀσφαλισθῇ δι' ὀμολογιῶν ἴσης ποσότητος τῶν δέκα πέντε μυλλιονίων ταλλήρων, δι' ἐγγυήσεως ἐπὶ τῶν ἐθνικῶν κτημάτων.

Γ'. τὸ παρὸν δάνειον θέλει χρησιμεύσει εἰς μόνας τὰς μελλούσας ἀνάγκας τοῦ ἔθνους.

Δ'. Τὸ ἐκτελεστικὸν σῶμα νὰ πραγματοποιηθῇ καὶ νὰ φέρῃ εἰς ἔκβασιν τὸ δάνειον κατὰ τὸν συμφερότερον τρόπον.

Ἐν Ναυπλίῳ τὴν 31 Ἰουλίου 1824.

Ὁ Ἀντιπρόεδρος τοῦ Βουλευτικοῦ
Βραθένης Θεοδώρητος.
Ἐπικυροῦται.

Ὁ Πρόεδρος τοῦ Ἐκτελεστικοῦ
Γεώργιος Κουντουριώτης.

Ὁ Ἄ Γραμματεὺς
Ἰωάννης Σκανδαλίδης.

Ὁ Γεν. Γραμματεὺς
Π. Γ. Ρόδιος.

του ανέθεσεν εις τήν αὐτήν ἐν Λονδίῳ ἐπιτροπήν τήν διαπραγματεύσιν καὶ τοῦ δευτέρου δανείου ἐπὶ τοῖς ἐξῆς ὅροις. Ἄν μὲν πραγματοποιηθῇ ὁλόκληρον τὸ δάνειον, αἱ ὁμολογίαι του νὰ δοθῶσιν εἰς τὸ κοινὸν ἀντὶ 60 τοῖς % τῆς ὀνομαστικῆς των ἀξίας, ἂν δὲ μόνον τὰ $\frac{2}{3}$, ὠρίζοντο αἱ ὁμολογίαι εἰς 55 τοῖς %, ἂν δὲ τὸ $\frac{1}{3}$, εἰς 50 τοῖς %. Ἡ κλίμαξ αὕτη εἶχε τήν σαφεστάτην ἐννοίαν, ὅτι ἀναλόγως τῆς χρηματικῆς πίστεως τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν κατεπειγουσῶν ἀναγκῶν αὐτῆς ἐκλονίζετο κατ' ἀνώτατον ὅρον ἢ ὑπὲρ τῶν δανειστῶν αὐτῆς ἐκπτώσις, διὰ τὸ ὅλον εἰς 40, διὰ τὰ $\frac{2}{3}$ εἰς 45 καὶ διὰ τὸ $\frac{1}{3}$ εἰς 50 τοῖς %.

Μεταξὺ τῶν τριῶν τούτων ὁρίων ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπιτροπὴ ἠδυνήθη νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ δεύτερον, συνομολογήσασα κατὰ τήν 7 Φεβρουαρίου 1825 μετὰ τῆς ἐταιρίας J. καὶ S. Ricardo, ἐπὶ τόκῳ 5 τοῖς % καὶ χρεωλυσίῳ 1 τοῖς %, δάνειον 10 000 000 Ἰσπανικῶν ταλλήρων (2 000 000 λίρ. στερλ.) πρὸς 55 $\frac{1}{2}$ τοῖς %, τῶν ὁποίων ἡ καταβολὴ ὠρίσθη ὡς ἐξῆς: 40 τοῖς % τῇ 15 τοῦ αὐτοῦ μηνός, 5 τοῖς % τῇ 15 Μαρτίου, 5 τοῖς % τῇ 15 Ἀπριλίου, 5 τοῖς % τῇ 15 Μαΐου, 5 τοῖς % τῇ 15 Ἰουνίου, 40 τοῖς % τῇ 15 Ἰουλίου, 5 τοῖς % τῇ 15 Αὐγούστου, 5 τοῖς % τῇ 15 Σεπτεμβρίου καὶ 5 $\frac{1}{2}$ τοῖς % τῇ 15 Ὀκτωβρίου 1825.

Ἐπολογιζόμενον τὸ νέον δάνειον πρὸς 55 $\frac{1}{2}$ τοῖς % συνεχέντρωσεν (ἐφ' ὅλου τοῦ ὀνομαστικοῦ κεφαλαίου αὐτοῦ) 1 410 000 λίρ. στ. ἐκ τῶν ὁποίων πρέπει νὰ ἀφαιρεθῶσι 288 000, διατεθεῖσαι εἰς τόκους δύο ἐτῶν, εἰς χρεωλύσιον ἐνὸς ἔτους, εἰς προμήθειαν ἐπὶ τοῦ δανείου καὶ προμήθειαν διὰ τήν πληρωμὴν τῶν τόκων, ἤτοι λεπτομερέστερον,

διὰ τόκον 2 ἐτῶν (πρὸς 5 τοῖς %)	10	τοῖς %
διὰ χρεωλύσιον 1 ἔτους (πρὸς 1 τοῖς %)	1	»
διὰ προμήθειαν τοῦ δανείου	3	»
διὰ προμήθειαν πληρωμῆς τόκων	$\frac{2}{3}$	»
	14	$\frac{2}{3}$ τοῖς %

Ὅσον ἀφορᾷ τὰ ἐξόδα καὶ τήν προκαταβολὴν τῶν τό-

κων καὶ τοῦ χρεωλυσίου, τὸ δεύτερον δάνειον εἶναι ὠφελιμώτερον τοῦ πρώτου, μόνον καθόσον προκατεβλήθη κατ' αὐτὸ ἐνὸς καὶ οὐχὶ δύο ἐτῶν χρεωλύσιον. Ὑπὸ τήν ἐποψίν ὁμως τοῦ τιμήματος, εἰς ὃ διετέθησαν αἱ ὁμολογίαι, τὸ δεύτερον δάνειον εἶναι ἀκριβώτερον κατὰ 3 $\frac{1}{2}$ τοῖς %. Ἐν γένει ὀνομαστικὸν κεφάλαιον ἐπὶ τοῦ πρώτου δανείου 800 000 λίρ. στ. παρήγαγε ἀσυγκρίτῳ τῷ λόγῳ πλείονα τοῦ ἐν τῷ δευτέρῳ ἐκ 2 000 000 λίρ. στ. (348 000 : 572 000). Τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο ὑπῆρξεν αὐστηρὰ συνέπεια τῶν νέων τοῦ τόπου ἐμφυλίων ρήξεων (4 Νοεμβρίου 1824—18 Ἰαννουαρίου 1825), τὰς ὁποίας ἐδείνωσεν ἰδιαιτέρως εἰς τὸ χρηματιστικὸν πνεῦμα τῆς Εὐρώπης ἢ προσυμβάσα καταστροφή τῶν Ψαρρῶν, ἐνεκεν τῆς ὁποίας τὰ Ἑλληνικὰ χρεώγραφα τοῦ πρώτου δανείου εἶχον καταπέσει ἐν τῷ χρηματιστηρίῳ εἰς 15 τοῖς %. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει οἱ ἀδελφοὶ Ricardo ἠναγκάσθησαν νὰ μεταχειρισθῶσι, κατὰ τὰ συμπεφωνημένα, ἐκ τοῦ δευτέρου δανείου τήν πρὸς τοῦτο ὀρισθεῖσαν ποσότητα τῶν 250 000 λίρ. στ. Ἀγορασθέντος δὲ ἀναλόγου ἀριθμοῦ χρεωγράφων τοῦ πρώτου δανείου, εἰσῆλθε τοῦτο εἰς τήν ὁδὸν τῆς ἀνατιμήσεως καὶ διευκολύνθη οὕτως ἡ πώλησις τῶν νέων ὁμολογιῶν τοῦ δευτέρου δανείου εἰς τήν τιμὴν τῶν 55 $\frac{1}{2}$ τοῖς %, τὴν ὁποίαν ἡ ἐπελθοῦσα ἐν Ἑλλάδι ὀριστικὴ τοῦ συντηρητικοῦ κόμματος νίκη (Ἰαννουάριος 1825) ὑπεστήριξεν ἔτι μᾶλλον, ἐξησφαλίσασα τήν ὀριστικὴν τοῦ δανείου ἐκβασιν, διότι, ἂν αὕτη ἦτο ἐπιζήμιος, εἶχον τὸ δικαίωμα οἱ Ricardo νὰ ἀποχωρήσωσι μετὰ τήν τρίτην ὁδὸν.

Περὶ τῆς χρήσεως τῶν προκειμένων δανείων καὶ ἰδίως τοῦ δευτέρου δὲν ἔχω σκοπὸν νὰ ἀσχοληθῶ νῦν. Ἐνῶ ἀφ' ἐνὸς εἶναι αὕτη κατ' ἐξοχὴν ἐσωτερικὴ τῆς Ἑλλάδος ὑπόθεσις, ἀφ' ἑτέρου ἢ ἐν τῷ πρώτῳ δανείῳ πρόνοια, ἵνα κατὰ τήν ἐν Ἀγγλίᾳ διαχείρησιν αὐτοῦ λάβῃσι μέρος καὶ πρόσωπα ἀνήκοντα εἰς τήν καθαρὰν τοῦ Φιλελληνισμοῦ σφαῖραν, ἀπεδείχθη ἐκ τῶν ὑστέρων, ὅτι, καθυστερήσασα ἐν τῷ δευτέρῳ δανείῳ, ὑπῆρξεν αἰτία πολλῆς κατ' αὐτὸ συγχύσεως.

Θά ἦτο πολὺ διεξοδικόν νὰ εἰσελθῆ τις εἰς ὄλην τὴν μακρὰν τοῦ δευτέρου δανείου διαχειριστικὴν ἱστορίαν, ἐν ἣ διαπρέπει ἡ ἀτυχής παραγγελία τῶν ἐν Ἀμερικῇ δύο φρεγατῶν καὶ ἡ κατασκευὴ τῶν ἐξ ἐν Ἀγγλίᾳ ἀτμοκινήτων, τὰ ὁποῖα, ἀντὶ νὰ παραδοθῶσι πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν κατὰ τὰ συμπεφωνημένα ἐντὸς τοῦ 1825, παρεδόθησαν ἅ ἅ ἐν κατὰ τὰ ἐπόμενα τρία φθινόπωρα, ἐγκαταλειφθέντων τῶν λοιπῶν τριῶν ἀτμοκινήτων εἰς τελείαν ἐν τοῖς ναυπηγείοις τοῦ Λονδίνου φθοράν. Τί ὠφελήθη ἀκριβῶς ἡ Ἑλλάς ἐκ τοῦ δευτέρου δανείου εἶναι σκοτεινὸν ἀντικείμενον ἰδιαιτέρας ἐρεύνης. Ἀρκεῖ νὰ σημειωθῆ ἡ ἀγανάκτησις τὴν ὁποίαν ἐξήγγειραν ἐν Ἀγγλίᾳ αἱ κατ' αὐτὸ περιστάσεις, τὰς ὁποίας προσεπάθησε νὰ διαφωτίσῃ ἡ γενομένη ἐν Λονδίῳ τῇ 4 Σεπτεμβρίου 1826 συνέλευσις τῶν κομιστῶν τῶν Ἑλληνικῶν χρεωγράφων.

Ὅσον ἀφορᾷ τὰς ἐνεστῶσας μεταξὺ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπικρατείας καὶ τῶν δανειστῶν αὐτῆς σχέσεις, εὐρίσκονται αὐταὶ εἰς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο, εἰς ὃ τὰς ἐγκατέλειψεν ἡ ἐποχὴ τοῦ Κυβερνήτου. Διότι ἡμφισθητήθη τότε τὸ δικαίωμα ἐκείνων, οἵτινες ἀπεράσισαν τὰ ἐν λόγῳ δάνεια, ἐθεωρήθησαν δὲ ὡς ἰσχυρὰ κατὰ τῶν δανειστῶν ἐπιχειρήματα αἱ κατὰ τὴν διαχείρησιν τῶν δανείων περιστάσεις. Ἄλλ' ἐὰν ὡς πρὸς τὸ πρῶτον ἀπεδείχθη ἤδη ἐν ἀρχῇ τῆς προκειμένης μελέτης τὸ δικαίωμα τῶν ψηφισάντων καὶ ἐπικυρωσάντων τὰ δάνεια πολιτικῶν τῆς Ἑλλάδος σωμάτων, συντρέχει ἐπὶ τοῦ προκειμένου καὶ ἰδιαιτέρα κατόπιν ἀναγνώρισις τῶν ἐν Ἐπιδαύρῳ καὶ ἐν Τροιζίνι κατὰ τὸ 1826 καὶ 1827 ἐθνικῶν συνελεύσεων (1). Ὡς πρὸς δὲ τὴν διαχείρησιν τῶν δα-

(1) Ἄρ. II' τοῦ Κώδικος τῶν ψηφισμάτων.

Η ΕΘΝΙΚΗ Γ'. ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ.

Θεωρήσασα τὸν νόμον ὑπ' ἀρ. 31 ἐκδεδωμένον τῇ 28 Ἀπριλίου 1824 δι' οὗ ἐπικυροῦται τὸ ἐν Λονδίῳ πραγματοποιηθὲν δάνειον μετὰ τῶν Κυρίων Ἀδρίου Λουγκάνου, τοῦ νεωτέρου Ἄν. Μαγέρου Ὁδυσσοῦ, Ἐδουάρδου Ἑλλάκου, Ἰωάννου Οὐραίου.

νειῶν, ἡ δικαιολογικὴ φύσις τῶν δημοσίων χρεωγράφων, κυκλοφορούντων ἀπὸ χειρὸς εἰς χεῖρα, ἀποκλείει πᾶσαν εὐθύνην τῶν τελευταίων κατόχων ἐκ τοῦ προσώπου τῶν ἀρχικῶς διαπραγματευσαμένων ἢ διαχειρισσαμένων τὴν τοῦ δανείου ὑπόθεσιν. Οὐδαμῶς οὕτω συντάσσομαι μετ' ἐκείνων, οἵτινες ἀμφισθητοῦσι τὴν νομιμότητα τῶν ἐν λόγῳ δανείων ὑπὸ τὴν ἐποψὴν ἰδιαιτέρως τῆς καταχρήσεως. Προκαλῶ αὐτοὺς νὰ φέρωσι τοὺς λόγους τοῦ δανείου τῶν ἐπὶ τῆς πρώτης Βασιλείας 60 ἑκατομ. φράγκων. Ἄγνωθ' δ' ἐπίσης

Παρατηρήσασα τὸ συμφωνητικὸν τοῦ δανείου τούτου γεγραμμένον τῇ 21 Φεβρουαρίου 1824.

Θεωρήσασαν τὸν νόμον ὑπ' ἀριθ. 7 ἐκδεδωμένον τῇ 3 Ἀπριλίου 1825 δι' οὗ ἐπικυροῦται τὸ ἐν Λονδίῳ πραγματοποιηθὲν δάνειον μετὰ τῶν Κυρίων Ἰωάννου καὶ Σαμψῶν Ρικάρδου.

Παρατηρήσασα τὸ συμφωνητικὸν τοῦ δανείου τούτου γεγραμμένον τῇ 7 Φεβρουαρίου 1825.

ἠμφίξει.

Τὰ δάνεια ταῦτα εἶναι δεκτὰ καὶ ἀναγνωρίζονται ὡς χρέος κοινὸν τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὰ διαληθθέντα συμφωνητικὰ καὶ καθ' ὄλην τὴν ἐκτασιν τῶν ἐν αὐτοῖς συνθηκῶν.

Τῇ 14 Ἀπριλίου 1826 ἐν Ἐπιδαύρῳ.

ὁ Πρόεδρος

Μαροῦτῆος Νοταρᾶς.

ὁ ἀρχιγραμματεὺς

Α. Παπαδόπουλος.

Ἄρ. IV' τοῦ κώδικος τῶν ψηφισμάτων.

Η ΕΘΝΙΚΗ Γ' ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ.

(Ψηφίζει τρίτον δάνειον ἐκ πέντε μιλιουνίων διστήλων ταλλήρων καὶ ἀνατίθει τὴν διαπραγματεύσιν αὐτοῦ εἰς τὸν Κυβερνήτην).
§ Δ' α' Ἀπὸ τὸ τρίτον δάνειον θέλει πληρώσει (ὁ Κυβερνήτης) τὸν τόκον τῶν δύο προλαβόντων δανείων.

Ἐν Τροιζίνι τῇ 8 Ἀπριλίου 1827

ὁ Πρόεδρος

Γεώργιος Σαίμας.

ὁ γραμματεὺς

Ν. Σπηλιόπουλος.

κατά πόσον ωφελίμως εδαπανήθησαν καὶ τὰ ἐπὶ τῆς δευτέρας Βασιλείας δάνεια. Τούλάχιστον τὰ δάνεια τοῦ 1824 καὶ 1825 ἐχρησίμευσαν ὡπωσδήποτε καὶ ἔχουσι δικαιώματα ἀπαράγραπτα εἰς τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ ἔθνους (1). Ἄν κατεστρέφετο ὁ ἀγὼν αὐτοῦ, οἱ δανεισταὶ ἐγνώριζον τὰς ἐπὶ τῶν χρημάτων αὐτῶν συνεπειάς. Ἄρα γε, ἐπειδὴ ἐξεπληρώθη ὁ ὅρος τῆς ἐθνικῆς ἀπελευθερώσεως, ἠτόνησεν ἐπίσης τὸ δανειστικὸν συνάλλαγμα;

Ἡ οἰκονομικὴ θέσις τῶν δανείων τοῦ 1824 καὶ 1825 δύναται νὰ μελετηθῇ ὑπὸ δύο ἐπόψεϊς. Ὑπὸ μὲν τὴν τῶν δανειστῶν, αἱ ὁμολογίαι αὐτῶν, περιελθοῦσαι εἰς Ὀλλανδικὰς χεῖρας, ἐπωλοῦντο κατὰ τὸ 1850 ἐν Ἀμστελοδάμῳ ἀντὶ 5—7 τοῖς $\frac{1}{100}$, ἐβελετιώθησαν μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1862 μέχρι 15 τοῖς $\frac{1}{100}$, καὶ ἀνέβησαν τῷ 1873 εἰς 16 τοῖς $\frac{1}{100}$. Ὑπὸ τὴν ἐποψίν δὲ τῆς ὀφειλέτιδος ἐπικρατείας, ἐὰν ἐκ τοῦ πρώτου δανείου τῶν 800 000 λιρ. στ. ἀφαιρέσωμεν 500 000, ἐξαγορασθεῖσας διὰ τῶν προμνησθεισῶν 250 000 τοῦ δευτέρου δανείου, ὑπολείπονται ὀφειλόμεναι 300 000 λιρ. στ. εἰς ἅς προσθετέον καὶ τὰς 2 000 000 λιρ. στ. τοῦ δευτέρου δανείου. Ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ ἀθροίσματος τούτου τῶν 2 300 000 λιρ. στ. ἀφαιρετὸν 36 000 λόγῳ χρεωλυσιῦ προκαταβληθείσας (2 τοῖς $\frac{1}{100}$ διὰ τὸ α' δάνειον καὶ 4 τοῖς $\frac{1}{100}$ διὰ τὸ β'). Ὡστε ἡ ὄλη καθυστέρησις πρὸς τοὺς δανειστάς ἡμῶν τοῦ 1824 καὶ 1825 συνίσταται εἰς τὸ ὑπόλοιπον 2 264 000 λιρ. στ. ἐντόκως 5 τοῖς $\frac{1}{100}$ κατ' ἔτος ἀπὸ τῆς 1 Ἰαννουαρίου 1826 διὰ τὰς 284 000 λιρ. στ. καὶ ἀπὸ τῆς 1 Ἰαννουαρίου 1827 διὰ τὰς 1 980 000, καθ' ὅσον μέχρι τῶν χρονολογιῶν τούτων εἶχον προκαταβληθῆ, ὡς ἐξετέθη, οἱ τόκοι (ἐπιφυλαττομένης λεπτομερεστέρως ἐρεύνης ἐπὶ τῶν ἐν Λονδίῳ σχετικῶν δι' ἀνωτέρας τυχὸν καταβολὰς λισμῶν).

Βεβαίως τοιοῦτο χρέος ἔχει τι φοβερὸν. Ἄλλ' ἀληθεύει πάντοτε τὸ ρηθὲν «ἐφαγον πατέρες καὶ ἡμῶδιασαν τέκνα

(1) Ἰδ. Οἰκονομικὴν Ἐπιθεώρησιν τόμ. Α'. σελ. 224.

μέχρις ἐβδόμης γενεᾶς.» Τοιαύτη ἐξ ἀρχῆς ἡ ἱστορία τῶν ἐθνικῶν δανείων ἀπανταχοῦ. Μία γενεὰ ἐπιβαρύνει τὰς μεταγενεστέρας μὲ ἐλαφροτέραν ἴσως τοῦ δέοντος συνειδήσιν. Καὶ ὅμως τὰ δάνεια τοῦ 1824 καὶ 1825 δύναται νὰ θεωρηθῶσι δι' ἡμᾶς ὡς ἱερά. Εἶναι τόσῳ στενωῶς συνδεδεμένα μετὰ τῆς ἀνεξαρτησίας ἡμῶν, ὥστε δὲν ὑπάρχει σπουδαιότερον τραῦμα κατὰ τῆς ἀξιοπρεπείας τοῦ ἔθνους ἢ ἡ διαωμιζομένη βραδύτης περὶ τὴν κανονικὴν διαρρύθμισιν τῶν πιστωτικῶν ἐκείνων τῆς Ἑλλάδος σχέσεων. Ὅταν ἐπέλθῃ τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, τότε θὰ ἐννοήσῃ ἡ διοικοῦσα τὸν τόπον τάξις πόσον ἡ βραδύτης αὕτη ὑπῆρξεν ὀλεθρία εἰς τὰ μεγάλα τῆς ἡμετέρας φυλῆς συμφέροντα.

Τὸ πᾶν συνίσταται εἰς τὴν ὠρίμανσιν τῆς ἰδέας ταύτης ἐν τῷ πνεύματι τῶν πολιτευομένων, οἵτινες ὀφείλουσι νὰ λάβωσιν ὑπὸ σπουδαιοτάτην προσοχὴν τὴν ἐξῆς τοῦ Bullionist (φυλ. τῆς 21 Φεβρουαρίου 1874) ἀπαισιοδοξίαν, τὴν ὅποιαν ἀναγινώσκω ἐν ἄρθρῳ φέροντι τὴν λῖαν αὐστηρὰν ἐπιγραφὴν—Greek Repudiation and Discredit.— «Ἴσως ἡμέραν τινα εὐρεθῶσιν οἱ Ἕλληνες πρόθυμοι νὰ ἐπιληφθῶσι τοῦ ζητήματος τῶν ξένων δανείων. Εἶναι ὅμως βέβαιον, ὅτι ὅπταν φθάσωσιν εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο, θὰ εἶναι τὰ π ρ ο ο ἰ μ ε ι α συμφωνιῶν ἐπὶ σκληροτάτοις ὅροις.»

Θὰ εἰπῆ τις πικρὰ μαθήματα! Ἀπαντῶ: εἶναι ἐξ ἐκείνων, τὰ ὅποια προλαμβάνει ἡ χρησιμοποιοῦ ὁ πεφωτισμένος πατριωτισμός.

ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΠΟΛΥΤΕΛΕΙΑ.

Ἀδιστακτικῶς δύναται τις νὰ παραδεχθῆ, ὅτι ἡ χώρα, ἐν ἣ ἀπασαί αἱ παραγωγικαὶ δυνάμεις εἰσὶν ἐν ἐνεργείᾳ πρὸς αὐξήσιν τοῦ ἐθνικοῦ πλοῦτου, εὐημερεῖ. Ἐκεῖ οὔτε καλλιεργήσιμοι γαῖαι μένουσι χέρσοι, οὔτε εὐρωστοὶ βραχίονες ἀργοί, οὔτε γόνιμα κεφάλαια ἐν ἀκινήσει. Πάντα ταῦτα

συνέρχονται καί, ὡς εἶπεν, συνεταιρίζονται, ὅπως αὐξήσωσι τὴν ἐθνικὴν εὐεξίαν ὑπὸ τὴν εὐρυτέραν αὐτῆς σημασίαν, προετοιμάζοντα τὸ ἐθνικὸν μεγαλεῖον ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς δικαιοσύνης, τῆς τάξεως καὶ τῆς ἀσφαλείας, ἀνευ τῶν ὁποίων οὔτε ἡ γεωργία, οὔτε ἡ βιομηχανία, οὔτε τὸ ἐμπόριον δύναται νὰ ἀναπτυχῶσι καὶ εὐδοκιμήσωσι. Πρὸς τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο δὲν ἀρκεῖ μόνον τὸ ξηρὸν γράμμα καὶ αὐτῶν τῶν φιλελευθερωτέρων θεσμῶν, ἀλλ' ἀπαιτεῖται ἵνα οὗτοι ζῶσιν ἀληθῶς ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ ἔθνους καὶ λειτουργῶσι πράγματι ἐν τῇ Κυβερνητικῇ αὐτοῦ πρακτικῇ καθ' ὅλα τὰ μέρη τῆς πολιτικῆς μηχανῆς μέχρι τῆς εὐτελεστέρως χωρικῆς κοινότητος.

Ἀπέναντι τῆς τοιαύτης δραστηριότητος τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων ἀναπτύσσεται ἑτέρα σειρά οἰκονομικῶν φαινομένων ἀποκλινόντων κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον πρὸς τὴν ἀργίαν καὶ τὴν χαλάρωσιν. Ἡ ἐργατικὴ δύναμις τῶν ἀνθρώπων, ἡ φυσικὴ δύναμις τῶν γαιῶν καὶ ἡ ἀποταμιευτικὴ δύναμις τῶν κεφαλαίων ὑπόκεινται εἰς τοὺς ἀναγκαίους νόμους τῆς ἀκμῆς καὶ παρακμῆς. Μεταξὺ τῶν δύο τούτων σημείων ὑπάρχει μεγάλη ἐν τῇ ζωῇ τῶν ἐθνῶν ὁδός, ἐπὶ τῆς ὁποίας σκοπῶ ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ μελετήσω δι' ὀλίγων τὴν οἰκονομικὴν τῆς πολυτελείας ἀποστολήν.

Ἡ κυριώτερα μέθοδος τῆς ἐξαντλήσεως τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων ἐνεργεῖται διὰ τῆς ἀσωτείας. Συναθροίζει τις διὰ μυρίων ἀγώνων μεγάλην περιουσίαν εἰς ἀκίνητα, εἰς χρήματα, εἰς ὄνομα, μόνον καὶ μόνον ἵνα τὴν ἐγκαταλείψῃ εἰς τὴν κατάχρησιν τῶν κληρονόμων αὐτοῦ. Πόθεν προέρχεται ὅτι ἐκτὸς εὐαρίθμων ἐξαιρέσεων αἱ περιουσίαι μόλις ἀντέχουσιν εἰς δύο ἢ τὸ πολὺ τρεῖς γενεάς; Ἡ ἀσωτεία δίδει τὴν ἀπάντησιν διὰ τῆς ρητορικῆς τῆς πολυτελείας.

Ἡ πολυτελεῖα ὅμως εἶναι ὅλως σχετικὴ ἰδέα. Οἱ χαρακτηριστάντες τὴν πολυτελείαν ὡς χρῆσιν τοῦ περιττοῦ παρέλειψαν νὰ δώσωσι τὴν ἀκριβῆ τοῦ περιττοῦ ἔννοιαν. Πόσα περιττὰ ἐν δεδομένῃ κοινωνικῇ καταστάσει εἶναι ἀναπόφευκτα ἐν ἑτέρᾳ! Νομίζω ὅτι ὁ κυριώτερος χαρακτήρ

τῆς πολυτελείας ἀπαντᾶται ἐν τῇ στενῇ αὐτῆς ἐνώσει μετὰ τῆς ἀσωτείας, τῆς ἄφρονος ἤτοι καὶ παιδαριώδους τῶν πραγμάτων καταχρήσεως. Ἀπ' ἐναντίας ἀποχωριζομένη ἢ πολυτελεῖα τῆς ἀσωτείας εἶναι λογικὴ τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας ἀνάπτυξις. Ὅτι δι' ὀπισθοδρομικὴν ἐποχὴν θεωρεῖται ὡς πολυτελεῖα, διὰ προοδευτικὴν εἶναι ἀσφαλὲς γνώρισμα τελειοποιήσεως βιωτικῆς. Ὅταν πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ πλούτου θύονται μὲν ἑκατόμβαι εἰς ψευδεῖς θεοὺς, ἀποθνήσκουσι δὲ τῆς πείνης μυριάδες δούλων, ἀφ' ἑτέρου πολιτισμένη κοινωνία τρέφει καὶ ἐνδύει ὅλους καλλίτερον, χωρὶς νὰ θεωρῆται πολυτελεῖα, ὅτι αἱ ἀπόγονοι τῶν πρῶν δούλων ἔχουσι πλείονα φορέματα τῶν θυγατέρων βασιλέων ἀρχαιοτέρας ἐποχῆς. Ὅταν, καθὼς λέγει ὁ Βολταῖρος, Ἐρρίκος ὁ Δ' βασιλεὺς τῆς Γαλλίας προεγευμάτιζε διὰ ξηροῦ ἄρτου καὶ ἐνὸς ποτηρίου οἴνου, τί νὰ εἶπῃ τις περὶ τῆς νῦν ἐποχῆς, καθ' ἣν τὸ πρόγευμα μετρίων οἰκογενειῶν εἶναι ἀσυγκρίτῳ τῷ λόγῳ οὐσιωδέστερον καὶ πολυτελεστέρον;

Ἡ ἰδέα τῆς πολυτελείας εἶναι ἀχώριστος ἀπὸ τὴν τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς καταναλώσεως. Ὅταν ἡ τελευταία δὲν ὑπερβαίνει τὴν πρώτην, ὅταν ἀφίνεται ἐκ ταύτης ἰκανὴ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ποσότης εἰς ἀνάπτυξιν τοῦ κεφαλαίου, τὸ ὅποῖον μεγαλύνεται διὰ μόνης τῆς ἀποταμιεύσεως, ὑπάρχει τότε ἀρκετὸν στάδιον διὰ τὴν πολυτελεῖαν τῆς βιωτικῆς διαμόρφωσιν. Δὲν ἐρρίφθη ὁ ἄνθρωπος ἐν τῷ μέσῳ τόσον πολυτελοῦς φύσεως, ἵνα περιορίζηται μόνον εἰς τὸν θαυμασμὸν αὐτῆς χωρὶς μετὰ τὸν ἐξωτερικὸν τοῦτον θαυμασμὸν νὰ φιλοτεχνῇ καὶ εἰς ἑαυτὸν στοιχεῖα πολυτελείας. Ἐν τούτοις ὅλα ἐξαρτῶνται ἐκ τινος ἀναγκαιότητος κανονικῆς. Πόση ἀναλογία μεταξὺ τῶν δαπανωμένων δυνάμεων τῆς φύσεως καὶ τῶν ἐν αὐτῇ ἀκαταπαύστως ἀναγεννωμένων! Ὑπὸ τὴν ἀνθρωπίνην ἐποψίν τὸ φαινόμενον τοῦτο εἶναι ἐπίσης ἀξιοπαρατήρητον. Ὑπάρχουσι φυσικά τινα ὅρια εἰς ὅλας τὰς ἀπολαύσεις· ὅταν αὗται ἄγουσιν εἰς τὴν τελειοποίησιν τῆς ζωῆς, οὐδεὶς φόβος περὶ δυσαρμονίας. Τί ἐστὶ τελειοποίησις τῆς ζωῆς; Ἡ σωφροσύνη περιέχει

τὴν τελευταίαν ἀπάντησιν. Ἡ ἀρχαία συμβουλή «Μηδὲν ἄγαν» εἶναι τὸ ἀσφαλέστερον διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐγκόλπιον. Ὁ σκοπὸς τῆς κοινωνίας δὲν εἶναι νὰ κατασκευάσῃ οὐδὲ ἀσκητὰς οὐδὲ Σαρδαναπάλους.

Κατὰ τοῦτο ὁ φυσικὸς τῆς οικονομικῆς ζωῆς μηχανισμὸς λαμβάνει διὰ τοῦ στόματος τοῦ Φραγκλίνου διδακτικωτάτην ἅμα καὶ ἀρχαίωτάτην ἐξήγησιν. Αἰσθάνομαι δὲ ἰδιαίτεράν ἠδονὴν εἰς τὴν ἀντιγραφὴν τῶν στοχασμῶν τοῦ μεγάλου τούτου φίλου τῆς ἀνθρωπότητος.

«Κυβερνήτης πλοιαρίου, θαλασσοπορῶν μεταξὺ τοῦ ἀκρωτηρίου May καὶ τῆς Φιλαδελφείας, μοὶ εἶχε χορηγήσει μικράν ὑπηρεσίαν, διὰ τὴν ὁποίαν ἀπεποιήθη πᾶν εἶδος πληρωμῆς. Ἡ σύζυγός μου μαθοῦσα, ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἔχει θυγατέρα, τῇ ἔστειλεν ὡς δῶρον ἓνα πῖλον τοῦ συρμοῦ. Μετὰ τρία ἔτη εὕρισκόμενος ὁ κυβερνήτης παρ' ἐμοὶ μετὰ τινος γηραιοῦ ἀγρολήπτου ἐκ τῶν περιχώρων τοῦ ἀκρωτηρίου May, τὸν ὁποῖον εἶχε φέρει διὰ τοῦ πλοιαρίου του, ὠμίλησε διὰ τὸν ἀποσταλέντα ὑπὸ τῆς γυναικὸς μου πῖλον καὶ διηγήθη κατὰ πόσον ἡ θυγάτηρ του εἶχεν ὑποχρεωθῆ δι' αὐτοῦ. «Ἀλλὰ, προσέθηκεν, ὁ πῖλος οὗτος ὑπῆρξεν πολὺ ἀκριβὸς διὰ τὴν κοινότητα ἡμῶν. — Πῶς τοῦτο, τὸν ἐρωτῶ; — Α! μοὶ ἀπεκρίθη, ὅταν ἡ θυγάτηρ μου παρέστη εἰς τὸ κοινόν, ὁ πῖλος εἴλκυσε τοσοῦτον θαυμασμόν, ὥστε ὅλαι αἱ νέαι ἠθέλησαν νὰ προμηθευθῶσιν ὁμοίους ἐκ Φιλαδελφείας καὶ ὑπελογίσασαμεν, ἡ σύζυγός μου καὶ ἐγὼ, ὅτι ἐπὶ τοῦ ὅλου δὲν ἐδαπανήθησαν ὀλιγώτεραι τῶν 100 λιρ. στερλ. — Ἀληθῶς, εἶπεν ὁ ἀγρολήπτης. Ἀλλὰ δὲν διηγείσθε ὅλην τὴν ἱστορίαν. Νομίζω ὅτι ὁ πῖλος παρέσχεν ὑμῖν καὶ τινα ὠφέλειαν, διότι εἶναι τὸ πρῶτον πράγμα, ἐξ οὗ ἐπῆλθεν εἰς τὰς θυγατέρας σας ἡ ἰδέα νὰ πλέκωσι μάλλινα χειρόκτια, ὅπως πωλῶσιν αὐτὰ ἐν Φιλαδελφείᾳ καὶ προμηθεύωνται οὕτω πῖλους καὶ ταινίας. Γνωρίζετε δὲ, ὅτι ὁ κλάδος οὗτος τῆς βιομηχανίας ἀναπτύσσεται ὁσημέραι καὶ ὅτι ἀφεύκτως θὰ ἔχῃ κρείττονα ἔτι ἀποτελέσματα.» Πολὺ (λέγει ὁ Φραγκλῖνος) ἠὲ χαριστήθη

ἐκ τοῦ παραδείγματος τούτου τῆς πολυτελείας, διότι οὐ μόνον αἱ νεάνιδες τοῦ ἀκρωτηρίου May ἐγίνοντο εὐτυχέστεραι, ἀγοράζουσαι πῖλους κομψοῦς, ἀλλὰ διότι ἐντεῦθεν καὶ οἱ κάτοικοι τῆς Φιλαδελφείας ἐπρομηθεύοντο χειρόκτια θερμά.»

«Ὡστε ἡ πολυτέλεια ἐκείνη, ἣτις δὲν φθείρει τὰς ἀποταμιεύσεις, ἀλλὰ γεννᾷ νέον πρὸς τὴν ἐργασίαν ἔρωτα, δύναται νὰ ἐξομοιωθῇ πρὸς τὸ ἰσχυρὸν ἐκεῖνο κέντρον, τὸ ὁποῖον, δημιουργοῦν νέας ἀνάγκας, ἀνοίγει εὐρύτερον ὄριζοντα εἰς τὴν ἀνθρωπίνην δραστηριότητα. Πόσον ἐν τούτοις διαφέρει ἡ ἄγονος, ἡ τὰ ἔτοιμα καταναλίσκουσα πολυτέλεια, χωρὶς νὰ προσθέσῃ τί εἰς τὴν οἰκοδομὴν τὴν ὁποίαν κρημνίζει! Ὁ παραλογισμὸς εἰς τὴν δαπάνην αὐτῆς εἶναι κυριώτατος χαρακτήρ. Ὅποιαν π. χ. ἠδονὴν ἀπελάμβανεν ὁ Ρωμαῖος Κλαύδιος, ὅταν κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Πλινίου παρετίθετο ἐπὶ τῆς τραπέζης του φαγητὸν ἀξίας 23 χιλ. δραχμῶν, κατεσκευασμένον διὰ πτηνῶν δεδιδαγμένων νὰ ὀμιλῶσι καὶ νὰ ἄδωσι!

Ἡ κακὴ πολυτέλεια συνταράσσει ἐκ θεμελίων τὴν ἐθνικὴν οικονομίαν. Δὲν ὑπάρχει ἀμειλικτώτερος ἐχθρὸς κατὰ τῆς δραστηριότητος τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων. Ἐπειδὴ διεφθείρει τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν, ἀποστερεῖ τὴν οικονομικὴν παραγωγὴν τῶν ἀναποφεύκτων εἰς τὴν ἀκμὴν αὐτῆς ἐξοδίων. Τὴν ἐπιούσαν τῆς κραιπάλης ἡ ἐργασία εἶναι καχεκτικὴ. Συνήθως τοιαύτη κατάστασις καὶ σταθερὰ πολυτελείας ἀναπτύξεις ἄγουσιν εἰς τὸ αὐτό. Τὰ ὀλέθρια τῆς πολυτελείας ἀποτελέσματα ἀναφαίνονται ἐν τῇ πτωχείᾳ, τὴν ὁποίαν βαθμηδὸν εἰσάγει αὕτη εἰς τὸν οἶκον τῶν θυμάτων της, μέχρις οὗ ρίψῃ ἢ αὐτὰ ἢ τοὺς ἀπογόνους των εἰς τὰς ὁδοὺς. Ἡ ματαιότης καὶ ἡ ὑπερβολὴ εἰς τὴν δαπάνην ἐξαγοράζονται λοιπὸν γρήγορα ἢ ἀργά διὰ σκληρᾶς καὶ ἀκαίρου πλέον μετανόιας.

Ἐκ πρώτης ὄψεως οἱ πολυτελεῖς ἄνθρωποι ἐλκύουσι τὴν γενικὴν προσοχὴν. Αἱ αἰθουσαι αὐτῶν γέμουσιν ἐκ τοῦ καλλιτέρου κόσμου. Ἡ ζωηρότης, ἡ ἀπόλαυσις, ἡ κοινωρικὴ

ὑπεροχὴ εἰσάγουσιν εἰδὸς τι μέθης, τὸ ὁποῖον ἐμποδίζει νὰ ἀκούωνται οἱ τριγμοὶ τῶν θεμελίων τῆς οἰκογενειακῆς εὐδαιμονίας. Ὅταν ἀρχίσῃ ἡ κατωφερὴς ὁδὸς, ἀρχεται συγχρόνως καὶ ὁ κατακρημνισμός. Ἄτομα, κοινότητες, ἔθνη, ὅλοι ὑπόκεινται εἰς τὴν ἀσθενεῖαν ταύτην. Χαρὰ δὲ εἰς ἐκείνους τοὺς αἰῶνας καὶ τοὺς λαοὺς, οἵτινες διὰ τῆς δυνάμεως τῶν ἡθῶν κατορθώνουσι νὰ προφυλάττωνται ἐκ τῶν μiasματικῶν ἀναδόσεων ἀσθενείας, καθ' ἧς ἡ φρόνησις διδάσκει γενικὴν προσοχὴν.

N. ΒΑΣΣΑΜΑΚΗΣ.

ΡΩΣΣΙΚΗ ΑΠΟΓΡΑΦΗ.

Ἐνῶ ἡ τελευταία τῆς Ρωσσίας ἀπογραφή χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1867, μόλις πρὸ ὀλίγου ἐδημοσιεύθησαν τὰ πορίσματα αὐτῆς. Σημεῖον ὅτι ὑπὸ τὴν ἐποψιν τῆς βραδύτητος εἰς τὰς σοφὰς τῆς Καταστατικῆς ἀποκαλύψεις δὲν ἔχει τι ἐκ τοῦ μέρους τούτου τῆς Ἄρκτου νὰ ὠφεληθῇ ἡ Ἑλλάς. Ἐν τούτοις ἡ διαμοίρασις τοῦ Ρωσσικοῦ πληθυσμοῦ κατὰ τὰ διάφορα τμήματα τῶν ἀπεράντων αὐτοῦ χωρῶν καὶ κατὰ τὰς μεγάλας κοινωνικὰς αὐτοῦ διαμορφώσεις ἀποτελεῖ πάντως θέμα περισπούδαστον.

Ἐπὶ ἐκτάσεως 49 152 725 χιλιομέτρων □ ἐν Εὐρώπῃ (4 865 108) καὶ ἐν Ἀσίᾳ (14 287 617), ἡ γῶρα τῆς Ρωσσικῆς αὐτοκρατορίας ἀριθμεῖ 81 745 307 κατοίκων, ἐφ' ὧν ἡ μείζων πυκνότης ἐν Εὐρώπῃ (71 207 794) καὶ ἡ μείζων ἀραιότης ἐν Ἀσίᾳ (10 537 513). Ἀπὸ τοῦ 1863 — 1867 ὁ Ρωσσικὸς πληθυσμὸς ἐν μὲν τῇ Σιβηρίᾳ ἠλαττώθη κατὰ 1 298 072 ἐν δὲ τῇ λοιπῇ γῶρᾳ ἠύξησε κατὰ 6 546 244, συνυπολογιζομένης τῆς προσθήκης 2 626 246 νέων ἐν τῇ κεντρικῇ Ἀσίᾳ ὑπηκόων. Οὕτως ἡ ἐπὶ τοῦ ὅλου αὐξήσις ἐν τῇ τετραετίᾳ ταύτῃ ὑπολογίζεται ἀπὸ 76 497 468 εἰς 81 745 307. Ἡ ἐλάττωσις τοῦ Σιβηρικοῦ πληθυσμοῦ εἶναι

ἀξιοσημείωτον φαινόμενον, ὀφείλεται δὲ πρὸ πάντων εἰς τοὺς οἰκονομικοὺς ἐκείνους λόγους, ἐξ ὧν οἱ λαοὶ τῶν κατεφυγμένων κλιμάτων τείνουσι πρὸς τὰς μεσημβρινωτέρας καὶ μᾶλλον φιλανθρωποὺς γῶρας.

Οἱ κάτοικοι ἰδίως τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ρωσσίας (ἐκτὸς τῆς Φινλανδίας) ὑποδιαιροῦνται εἰς ὀκτὼ τάξεις, μεταξὺ τῶν ὁποίων προέχει ἡ τῶν χωρικῶν, ἔπεται ἡ τῶν ἀστῶν καὶ ἀκολουθεῖ ἡ τῶν στρατιωτικῶν.

	ἄνδρες	γυναῖκες	ὅλον
1) Εὐγενεῖς	288 557	302 709	591 266
2) Ὑπάλληλοι	160 436	167 628	327 764
3) Κληρὸς	307 849	325 366	633 485
4) Ἄστοι	3 381 864	3 525 207	6 907 071
5) Χωρικοὶ	27 529 409	28 744 432	56 270 541
6) Στρατὸς	2 079 490	1 664 468	3 743 358
7) Ξένοι	80 299	67 826	148 125
8) Ἄλλοι	382 936	360 295	743 743
	34 240 240	35 454 331	69 364 541

Ὑπὸ θρησκευτικὴν ἐποψιν ἡ Εὐρωπαϊκὴ Ρωσσία (ἐκτὸς τῆς Φινλανδίας) περιλαμβάνει 64 437 024 Χριστιανοὺς καὶ 5 227 547 μὴ τοιοῦτους, ἐξ ὧν 2 642 479 Ἰουδαῖοι, 2 359 363 Μωαμεθανοὶ καὶ 255 975 Εἰδωλολάτραι. Ὅσον ἀφορᾷ τοὺς Χριστιανοὺς, ἡ σημαντικωτέρα μερὶς ἀνήκει εἰς τοὺς Ὀρθοδόξους (53 469 479), ἀκολουθῶς ἔρχονται οἱ Καθολικοὶ (7 209 464), οἱ Διαμαρτυρόμενοι (2 565 354), οἱ Ρασχόλνικοι (926 634), οἱ Οὐνῖται (229 260) καὶ οἱ Γρηγοριανοὶ (37 436).

Ἡ κατὰ τὰ ἔτη 1864—1865 κίνησις τοῦ Ρωσσικοῦ ἐν Εὐρώπῃ πληθυσμοῦ (μὴ συμπεριλαμβανομένης τῆς Πολωνίας καὶ τῆς Φινλανδίας) παριστᾷ τὰ ἐξῆς φαινόμενα. Ἐπὶ 60 909 309 κατοίκων ἀντιστοιχοῦσι 635 527 γάμοι, 2 243 621 θάνατοι καὶ 3 089 450 γεννήσεις (2 996 850 γνησίων καὶ 92 600 νόθων). Ἡ ἐνταυσία τοῦ πληθυσμοῦ αὐξήσις ὑπελογίσθη εἰς 1.39, ἀναλογούντων ἐπὶ 100 κα-

τοίκων 4.04 γάμων, 5.07 γεννήσεων και 3.68 θανάτων.

Ἐν γένει ἡ ἰσχυροτέρα εἰς γάμους ἔντασις ἀπαντᾶται κατὰ τὴν Λιθουανίαν καὶ παρὰ τὸν ποταμὸν Βόλγαν. Ἀπ' ἐναντίας ὅσω προβαίνομεν πρὸς τὴν ἀρκτικωτάτην ζώνην τόσω ὁ ἀριθμὸς τῶν γάμων ἐλαττοῦται. Ὑπὸ τὴν ἑποψίν τῆς γονιμότητος αἱ ἀνατολικαὶ ἐπαρχίαι προέχουσι τῶν λοιπῶν, ἀλλὰ συγχρόνως μαστίζονται καὶ ὑπὸ μείζονος θνησιμότητος. Ἐν γένει καθ' ὅσον διὰ τῆς Βαλτικῆς ἢ Ρωσικῆς αὐτοκρατορίας προσεγγίζει τὴν Γερμανικὴν κοινωνίαν, κατὰ τοσοῦτον αἱ γεννήσεις καὶ οἱ θάνατοι αὐτῆς ἀκολουθοῦσι μᾶλλον τοὺς μέσους τῆς κεντρικῆς Εὐρώπης ὄρους.

Ἡ ἐπιρροή τοῦ ἐγκλήματος κέκτηται ἰδιαιτέραν ἐν τῇ ἀχανεῖ ταύτῃ χώρᾳ σημασίαν. Ἐνῶ κατὰ τὸ 1863 κατεδικάσθησαν εἰς φυλάκισιν 250 707 ἄτομα, ὁ ἀριθμὸς οὗτος, κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ Κ. Φλερόβσκη, ἀναλογεῖ εἰς τὸ διάστημα τῆς ζωῆς μιᾶς γενεᾶς πρὸς 6 ἑκατομμύρια, ἤτοι τὸ $\frac{1}{10}$ περίπου τοῦ ὅλου Εὐρωπαϊκοῦ τῆς Ρωσσίας πληθυσμοῦ.

ΝΕΑ ΤΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΗΜΑΤΑ.

Ἐὰν ἐξαιρέσωμεν 2 χιλ. μετοχῶν, τὰς ὁποίας ἐπὶ τιμῇ 6 ἑκατομ. δραχμῶν ἐξέδωκε τελευταῖον ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα, ὁ κατὰ τὸ λήξαν πεντάμηνον πιστωτικὸς ἡμῶν βίος οὐδὲν ἕτερον ἔχει νὰ δείξῃ νέον τοιαύτης φύσεως ἔργον. Καταπονηθεὶς ὑπὸ τῶν μετοχικῶν τοῦ παρελθόντος ἔτους διασκευασμάτων, διατρέχει ἤδη τὸ στάδιον τῆς μεταμελείας, ὅλη δὲ ἡ πείρα περιστρέφεται εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῶν κυκλοφορουσῶν ἀξιῶν ἐντὸς τῶν κανονικῶν ὁρίων τῆς ἡμετέρας ἀγορᾶς. Ἐνῶ ἀφ' ἐνός αἱ μὲν ὀρμῶσι πρὸς τὴν καταστροφὴν, αἱ δὲ ἐξευτελιζονται κατὰ λόγον ἀντίστροφον

τῆς ἄλλοτε κατακυριεύσασθαι αὐτὰς μέθης, ἀφ' ἑτέρου διὰ τοιοῦτων συμφορῶν ἡ ἀναγκαία ἄρμονία εὐρίσκει τὴν φυσικὴν ὁδὸν τῆς, διασπείρουσα ἀπανταχοῦ τῆς κοινωνίας τὰ σωτήρια ἅμα δὲ καὶ πικρὰ μαθήματα αὐτῆς.

Κατὰ τοῦτο ἡ Ἑλληνικὴ πρακτικὴ οὐδαμῶς διαφέρει τῆς ἐν γένει κατὰ τὸν λοιπὸν κόσμον. Ἴνα συνδέσωμεν τοὺς καθολικοὺς ἀμφοτέρων χαρακτήρας, ἀρκεῖ ἡ παρατήρησις, ὅτι ἐνῶ κατὰ τὸ 1872 ἐδημιουργήθησαν ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀμερικῇ νέαι παντὸς εἶδους μετοχαὶ ἀξίας 13 διλιούνιων φράγκων, κατὰ τὸ 1873 ἡ παραγωγὴ αὐτῆ κατέπεσεν εἰς 11 περίπου διλιούνια, περιορισθεῖσα κατὰ τὸ πρῶτον τετράμηνον τοῦ ἔτους 1874 εἰς $1 \frac{1}{2}$ σχεδὸν διλιούνιον. Ἐὰν ὑποθέσωμεν, ὅτι καὶ κατὰ τὰ ἕτερα δύο τετράμηνα τοῦ 1874 ἡ πιστωτικὴ παραγωγὴ θὰ ἀκολουθήσῃ τὴν αὐτὴν ἔντασιν, ἰδοὺ ὅτι τὸ ὅλον ἔτος μόλις θὰ ἀναβῆ εἰς $4 \frac{1}{2}$ διλιούνια φρ. τοῦτέστιν εἰς τὸ $\frac{1}{3}$ σχεδὸν τοῦ 1872 καὶ εἰς τὰ $\frac{2}{3}$ τοῦ 1873.

Τοιοῦτος πάντοτε ὁ μέγας οικονομικὸς νόμος. Ὅταν πέραν τῶν ὁρίων τῆς ζητήσεως ὑπερπλεονάσῃ ἡ προσφορὰ οἰουδήποτε πράγματος, τροφίμων, ἐνδυμάτων, λοιπῶν ἐφοδίων ἢ μετοχῶν, ἡ ἀξία αὐτῶν ἐκπίπτει, οἱ δὲ κατόπιν ἐρχόμενοι περιορίζουσι τὰ ἰστία τοῦ παραγωγικοῦ αὐτῶν πλοίου ἐνώπιον τῶν κινδύνων τῆς πλησίον ξηρᾶς. Μεταξὺ τῆς μεγάλης ἐνεργείας τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τῆς μικρᾶς τοῦ ἀτόμου πρακτικῆς ὑφίσταται πάντοτε στερεὸς καὶ διαρκὴς σύνδεσμος. Ὁ χεῖμαρρος ρίπτει ἐκτὸς τῆς κοίτης αὐτοῦ καὶ τὸ πολὺ καὶ τὸ ὀλίγον περίσσευμα. Τὸ δυστύχημα εἶναι, ὅτι ὅπως ὁ φυσικὸς οὕτω καὶ ὁ οικονομικὸς χεῖμαρρος δὲν καταστρέφει μόνον τοὺς ἐν αὐτῷ ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐκτὸς αὐτοῦ. Τὸ πνεῦμα τῆς ἐπιχειρήσεως ὀπισθοδρομεῖ ἐντρομον ἐνώπιον τῶν πιστωτικῶν τῆς ἐθνικῆς οικονομίας καταχρήσεων. Ἐνῶ κανονικὴ τῆς πίστεως ἀνάπτυξις χορηγεῖ σωτηριωδεστάτην βοήθειαν εἰς πᾶν εἶδος βιομηχανίας, ἡ ἀπατηλὴ τοῦ μετοχικοῦ πλοῦτου λάμπις εἰσάγει τοὺς βαδίζοντας εἰς ψευδεῖς ὁδοὺς, ἐν αἷς τὰ

παθήματα σπεύδουσι νὰ ἀπογοητεύσωσι τὴν κοινωνικὴν ἐν γένει ἐργασίαν.

Τότε, δυνατὸν εἶπεν, ὅτι καὶ ἡ δυσπιστία αὐτὴ μεταβάλλεται εἰς ἀρετὴν, ἵνα δι' αὐτῆς πληρωθῶσι μικρὸν κατὰ μικρὸν τὰ κενὰ τῶν συμφορῶν καὶ ἐπανέλθῃ ἡ παραγωγὴ εἰς τὰς πραγματικὰς δυνάμεις τῆς. Τότε ἡ πιστωτικὴ δημιουργία νέων ἀξιῶν αἰσθάνεται τὸ βᾶρος τῆς ἀνάγκης, τὴν ὁποίαν ἠσθάνθη καὶ ὁ Ἡρακλῆς, ὅταν ἐτελείωσε τὰς περιγηγήσεις του. Τοιοῦτοτρόπως ἐν ἀπάσῃ τῇ Εὐρώπῃ, ἐκτός τῆς Ἀγγλίας, Ἑλβετίας καὶ Ρωσσίας, ἀπέναντι τῆς κατὰ τὸν προηγούμενον χρόνον μεγάλης πιστωτικῆς δημιουργίας, ἐτέθησαν κατὰ τὸ πρῶτον τοῦ 1874 τετραμήνον εἰς κυκλοφορίαν νέαι μετοχαὶ ἀξίας μόλις 273 $\frac{1}{2}$ ἑκατομ. φρ. Ἡ ὑπόλοιπος τοῦ τετραμήνου τούτου πιστωτικὴ παραγωγὴ διαμοιράζεται ὡς ἐξῆς εἰς ἑκατομμύρια. Ἑλβετία 110, Ρωσσία 196, Ἡνωμένοι Πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς 340 $\frac{1}{2}$, Ἀγγλία 573 $\frac{1}{2}$. Οὕτω πάντοτε ἡ βαρυτέρα πλάστιγξ πρὸς τὸ μέρος τῶν Ἀγγλοαμερικανῶν (ἰδ. διὰ τὸ παρελθὸν ἔτος, Οἰκ. Ἐπιθεώρησις φυλ. Φεβρ. 1874 σελ. 370).

Ἐὰν ἀναλύσωμεν τὰς προεκτεθείσας νέας μετοχικὰς ἀξίας κατὰ τὸν προορισμὸν αὐτῶν, 1 $\frac{1}{2}$ διλιούμιον φρ. ἀφορᾷ σιδηροδρόμους καὶ βιομηχανικὰς ἐταιρίας, 274 ἑκατομ. ἐχρησίμευσαν εἰς δάνεια ἐπικρατειῶν ἢ πόλεων καὶ 87 ἑκατ. εἰς τραπέζας. Ἡ σπουδαιότερα οὕτω τάσις τῶν κεφαλαίων συνδυάζεται πρὸς τὰ μᾶλλον ἄμεσα κοινωνικὰ συμφέροντα, τῆς συγκοινωνίας ἤτοι καὶ τῆς βιομηχανίας. Ἡ γενναιότερα ἐν τῇ τάσει ταύτῃ μερίς ἀπαντάται εἰς ἑκατομμύρια ἐν Ἀγγλίᾳ 392 $\frac{1}{10}$ καὶ ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτεῖαις 312 $\frac{1}{2}$. ἀκολούθως ἔρχεται ἡ Ρωσσία 174, ἡ Ἑλβετία 86 $\frac{1}{10}$, ἡ Γερμανία 66 $\frac{1}{10}$, ἡ Ὁλλανδία 44 $\frac{8}{10}$, ἡ Ἰταλία 28 $\frac{1}{10}$, ἡ Αὐστρο-Οὐγγαρία 15, τελευταία δὲ ἡ Γαλλία 12, ἡ Ἡνωμένη Πορτογαλία 1 $\frac{1}{2}$ καὶ τὸ Βέλγιον 404 χιλ. — Ὑπὸ τὴν ἐποψὴν τῶν δανείων, Ἀγγλία 125, Βέλγιον 78 $\frac{1}{10}$, Ἡνωμ. Πολιτεῖαι 27 $\frac{8}{10}$, Ἑλβετία 16 $\frac{1}{10}$, Ρωσσία 12, Αὐστρο-Οὐγγαρία 9, Γαλλία 3 $\frac{1}{10}$ καὶ Ὁλλανδία 2 $\frac{1}{10}$. — Ὑπὸ τὴν

τραπεζικὴν ἐποψὴν Ἀγγλία 56, Γερμανία 10, Ρωσσία 10, Ἑλβετία 7 $\frac{1}{2}$, Ἰταλία 3 καὶ Ὁλλανδία $\frac{1}{2}$.

Οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι εἶναι λίαν ἐνδεικτικοί. Ἐνῶ μαρτυροῦσι τὴν ὁδὸν, ἐξ ἧς ἐπὶ τέλος ἡ ἰσορροπία τῶν μετοχικῶν κεφαλαίων ἐπέρχεται, συγχρόνως χρησιμεύουσιν ὡς μάθημα τῆς κανονικῆς αὐτῶν ἐν τῇ πιστωτικῇ οἰκονομίᾳ λειτουργίας κατὰ τὴν ἐπομένῃν τάξιν: Α' συγκοινωνία, Β' ἐργασία, Γ' ἔθνικὰ δάνεια καὶ Δ' τράπεζαι.

ΧΡΟΝΙΚΑ.

Ὁ τόπος προετοιμάζεται διὰ τὰς προσεχεῖς βουλευτικὰς ἐκλογὰς του. Ἐνῶ ἀρ' ἐνός δὲν ὑπάρχει ὑψηλότερα διὰ τοὺς ἐλευθέρους λαοὺς ἐργασία, ἀρ' ἑτέρου τὸ φρόνημα τοῦ πολίτου ἐν ταῖς δοκιμασίαις ταύταις ἐκρυμνάζεται καὶ ἐμπεδύεται.

— Ὑπὸ οἰκονομικὴν ἐποψὴν ἡ κατὰ τὸ διάστημα τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν μετατροπὴ τῶν ἔθνικων ἔργων ἀπὸ βιομηχανικῶν εἰς πολιτικὰ κέντηται ἰδιαιτέραν σημασίαν. Ἐν τούτοις ἡ πολιτικὴ καὶ οἰκονομικὴ τῶν λαῶν ζωὴ εἶναι πάντοτε ἀχώριστοι. Ὅσοι νομίζουσιν, ὅτι ὁ κόσμος εἶναι βαλάντιον πλήρες ἢ κενόν, ἀπατῶνται ὅπως καὶ οἱ πιστεύοντες, ὅτι εἶναι γαίνουσα ἐκλογικὴ κάλπικη.

— Ἐν γένει ἡ Εὐρωπαϊκὴ οἰκονομία διατρέχει κατ' αὐτὰς λίαν ἀξιοπαρατήρητον στάδιον. Ἐὰν πιστεύσωμεν τὰ σημεῖα τῶν δύο μεγάλων τῆς Ἀσσεως τραπεζῶν, τῆς Ἀγγλικῆς καὶ τῆς Γαλλικῆς, τὰ βιομηχανικὰ ἔργα ὁσημέραι συσφιγγόνται. Τοιοῦτοτρόπως ἐν τῇ Ἀγγλικῇ Τραπεζῇ κατὰ μὲν τὴν 14 Μαΐου 1874 παρατηρεῖται ἐλάττωσις εἰς συναλλάγματα 1 337 292 λιρ. στ. καὶ εἰς ἀνοικτοὺς λισμούς 1 142 020, κατὰ δὲ τὴν 21 Μαΐου 1874 ἐπίσης ἐλάττωσις 1 523 594 λιρ. στ. εἰς συναλλάγματα καὶ 684 794 εἰς ἀνοικτοὺς λισμούς. Ἀνάλογα φαινόμενα καὶ ἐν τῇ κυκλοφορίᾳ τῶν τραπεζικῶν γραμματίων, τὰ ὅποια ἤλαττώθησαν τὸ πρῶτον εἰς 245 790 λιρ. στ. καὶ τὸ δεύτερον εἰς 287 775. Ἐν δὲ τῇ Γαλλικῇ Τραπεζῇ ἡ κατὰ τὴν 21 Μαΐου ἐλάττωσις ἀναδιβάλλεται ἐπὶ συναλλαγματίων μὲν εἰς 47 $\frac{1}{10}$ ἑκατομ. φρ. ἐπὶ τῆς κυκλοφορίας δὲ τῶν τραπεζικῶν γραμματίων εἰς 32 ἑκατομ. φρ.

— Ἡ μεταλλουργικὴ ἐποψίς εἶναι ἐπίσης χαρακτηριστικὴ. Ἐάν περιορισθῶμεν εἰς μόνον τὴν παραγωγὴν τοῦ σιδήρου, ἐν Σκωτίᾳ μὲν ἐπὶ 400 κλιβάνων περιορίσθη αὕτη εἰς 45, ἐν Cleveland δὲ ἐπὶ 160 εἰς 120. Ὁ χυτὸς σίδηρος τοῦ Glasgow ἀπὸ 120 καὶ 110 σελ. κατὰ Νοέμβριον 1873 (ἴδ. Οἶκ. Ἐπιθεώρησιν ἔτος 1 σελ. 479) κατέπεσεν εἰς 92 καὶ 74 κατὰ Ἀπρίλιον 1874. Ἐτι δὲ μᾶλλον ἐσχάτως ἐν Middlesborough ἐπωλήθη σίδηρος ἀντὶ 55 σελ.

— Ἡ Ἑλληνικὴ βιομηχανία καὶ ἐξαιρέτως ἡ νηπιακὴ αὐτῆς περὶ τὴν μεταλλουργίαν ἀνάπτυξις πρέπει νὰ ἔχη πάντοτε ἀτενῆ προσοχὴν εἰς τὰ ἐπὶ τοῦ ὅλου διδόμενα τῶν ἐν τῷ νεωτέρῳ τῆς ἀνθρωπότητος βίῳ ἐπιχειρηματικῶν ἔργων. Ὁμοιάζουσι καὶ αἱ βιομηχανίαι τοὺς πολεμικοὺς ἀγῶνας. Ὅπως δὲν θαυμάζω τὸν στρατηγὸν ἐκεῖνον, ὅστις ἀλογίστως παρατάσσει τοὺς νεосуλέκτους στρατιώτας του κατὰ πεπειραμένου ἐχθροῦ, τοιοῦτοτρόπως ὑπολήπτομαι μᾶλλον τοὺς βιομηχανικοὺς ἐκεῖνους ἀρχηγούς, οἵτινες μικρὸν κατὰ μικρὸν καθίστανται ἀξιοὶ τῆς τιμῆς τῶν μεγάλων τοῦ αἰῶνος οἰκονομικῶν συναγωνισμῶν. Πόσοι ὄροι ἀπαιτοῦνται πρὸς τὴν βριστικὴν πρόοδον! Πόση εἰδικότης καὶ πόσος λογισμὸς!

— Ὡς γνώρισμα τῆς ὁσημέραι στενωτέρας ἐνώσεως μεταξὺ τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς οἰκονομίας τῶν ἐθνῶν δύναται νὰ σημειωθῆ ἡ κατὰ τὴν 1^η Δεκεμβρίου 1874 τελεσθησομένη διάθραξις τῆς Ἀφροδίτης ἐπὶ τοῦ δίσκου τοῦ Ἡλίου, εἰς μελέτην τῆς ὁποίας ἀπὸ διαφόρων μερῶν τῆς γῆς ἐψηφίσθησαν ἑκατομμυρίων δαπάναι, ὡς π. χ. ἐν Ρωσίᾳ 1 200 000 ρρ. ἐν Γερμανίᾳ 500 000, ἐν Ἀγγλίᾳ 400 000, ἐν ταῖς Ἀποικίαις αὐτῆς 110 000, ἐν Γαλλίᾳ 300 000 κλπ. Μεταξὺ ὅλων ἰδιαιτέρας μναίς εἶναι ἀξία ἡ ἀντὶ 400 000 ρρ. ὑπὸ μόνου τοῦ λόρδου Lindsay ὀργανισθεῖσα πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἐπιστημονικὴ ἀποστολή.

— Κατὰ τὰς τελευταίας τῆς Καταστατικῆς ἐρεύνας ἐπὶ τῶν χρυσοφυσιῶν τῆς Αὐστραλίας προκύπτει ἐλάττωσις ἐπαίσθητῆ μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1872 καὶ 1873. Ἐνῶ κατὰ τὸ πρῶτον παρήχθησαν 392 186 οὐγγριαί, κατὰ τὸ δευτέρον ἡ παραγωγή κατέπεσεν εἰς 328 197. Ἐν τούτοις ἐπὶ μακροτέρας περιόδου προκύπτουσι ἐναντία ἐξαγόμενα, διότι ἀπὸ τοῦ 1864 — 1873 παρήχθησαν 2 731 590 οὐγγριαί χρυσοῦ, ἐξ ὧν 1 294 233 ἀνήκουσιν εἰς τὴν πρῶτην πενταετίαν καὶ 1 440 357 εἰς τὴν δευτέραν.

Ἐν Ἀθήναις, 2 Ἰουνίου 1874.